

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**Husitská teologická fakulta**

**Bakalářská práce**

**Proměna mužských a ženských rolí v české moderní společnosti  
Changes of the male and the female role in czech modern society**

**Katedra: Pedagogiky a psychologie**

**Studijní obor: Sociální pedagogika**

**Forma studia: Prezenční**

**Vedoucí práce:  
Mgr. Marie Dvorná**

**Autor:  
Klára Horáková**

**Praha 2009**

## **Anotace**

Bakalářská práce “Proměna mužských a ženských rolí v české moderní společnosti“ pojednává o změnách v české společnosti, ke kterým došlo zejména po roce 1989. Zabývá se aktuálními tématy současné české společnosti ve vztahu k politice a rovným příležitostem mužů a žen. Práce se zaměřuje na problematiku rovných práv mužů a žen ve společnosti, a to jak na poli veřejném, tak i soukromém. Téma se zabývá třemi hlavními tématickými okruhy, první se věnuje historii a tradičním pohledům na úlohu mužů a žen, druhá oblast je zaměřena na českou politickou scénu a třetí část pojednává o rodině a její proměně.

## **Annotation**

This bachelor's thesis called “Changes of the male and the female role in czech modern society“ treats with changes in czech society, which occurred mainly since 1989. This work reports about contemporary topics of the czech society in relation to politics and equal opportunities of men and women. Furthermore the thesis focuses on the problem of equal rights of men and women in society and this in the public sphere as well as in the private sphere. The theme confronts three main areas, the first is dedicated to history and traditional views on the male and the female role, the second focusses on the czech political scene and the third displays the view on the czech family and on its changes.

## **Klíčová slova**

Ženy, muži, gender, rovnoprávnost, trh práce, Česká republika, pracovní příležitosti, sociologie, média.

## **Keywords**

Women, men, gender, equality of rights, labour market, Czech Republic, working opportunities, Sociology, media

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem “Proměna mužských a ženských rolí v české moderní společnosti“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 5.8.2009

Klára Horáková

## OBSAH:

ÚVOD.....	5
<b><u>TEORETICKÁ ČÁST</u></b>	
1. TEORIE MUŽSKÝCH A ŽENSKÝCH ROLÍ.....	7
1.1 Počátky teorie – sociologické pojetí.....	7
1.2 Mužský a ženský archetyp.....	9
2. ŽENA A MUŽ A JEJICH SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ .....	12
2.1 Žena a její postavení ve společnosti v české historii .....	12
2.2 Ženy a muži v české politice.....	15
2.3 Žena a muž na pracovním trhu.....	19
3. ŽENA A MUŽ V ČESKÉ RODINĚ.....	21
3.1 Rodinné chování a rodinná politika v České republice.....	21
3.2 Změny v demografickém a rodinném chování v ČR po roce 1989 .....	23
3.3 Muž jako živitel rodiny.....	25
3.4 Sociální partnerství muže a ženy v dnešním manželství a rodině.....	26
3.5 Péče o domácnost a dělba domácí práce.....	28
3.6 Péče o dítě, otcovství a mateřství.....	31
3.7 Otec na rodičovské dovolené.....	34
3.8 Žena a muž jako partneři v české rodině.....	38
<b><u>PRAKTICKÁ ČÁST</u></b>	
4. VÝZKUMNÝ ZÁMĚR A METODIKA VLASTNÍHO ŠETŘENÍ	
4.1 Soubor respondentů.....	42
5. ZPRACOVÁNÍ ODPOVĚDÍ.....	44
6. SHRnutí POZNATKŮ.....	56
ZÁVĚR.....	58
POUŽITÁ LITERATURA.....	59
PŘÍLOHY.....	60
SUMARIZACE.....	68

## ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na téma proměny tradičních rolí mužů a žen v české společnosti. Snažím se přiblížit některé genderové stereotypy, jejich popularitu a současný vývoj. Práce je rozdělena na dvě části- teoretickou a praktickou. V teoretické části se snažím zmapovat situaci genderové problematiky na území České republiky. Tomuto tématu se věnuji ve třech hlavních kapitolách práce:

1. Teorie mužských a ženských rolí
2. Žena a muž v politické a profesní sféře
3. Žena a muž v české rodině

V jednotlivých kapitolách se zamýšlím nad otázkami, které se týkají rovnoprávnosti žen a mužů, blíže se věnuji problematice finančního ohodnocení, pracovních možností a politického zastoupení obou pohlaví ve veřejném životě České republiky. Dále se zabývám úlohou ženy a muže ve výchově dětí, která v dnešní společnosti prochází velkými změnami.

V praktické části je popsáno vlastní šetření. Mým cílem bylo získat informace ohledně dělby domácích prací mezi partnery a zjistit, jaký vliv má rodičovství na proměnu rolí mužů a žen v rodinném prostředí.

Při čtení mé práce je zřejmé, že je psána z pohledu ženy. Ženská otázka je pro mne bližší a odraz její celkové situace v naší společnosti je tak pro mne v tomto případě čitelnější. Ve své práci tedy věnuji více prostoru právě ženám.

V závěrečném šetření se zaměřuji na rodiny s alespoň jedním dítětem předškolního věku. Zkoumaný vzorek rozdělují na muže a ženy. Sleduji každou skupinu zvlášť, a poté porovnávám jednotlivé skupiny respondentů mezi sebou. Používám metodu dotazování technikou dotazníku.

## **TEORETICKÁ ČÁST**

# 1. TEORIE MUŽSKÝCH A ŽENSKÝCH ROLÍ

## 1.1 Počátky teorie – sociologické pojetí

Za teoretika sociálních rolí a významného představitele problematiky teorie mužských a ženských rolí je považován americký sociolog Talcott Parsons, který se rovněž zabýval studiem rodiny jakožto jednotky industriální společnosti. Pojem “role“ se v jeho pojetí vztahoval spíše ke společenským očekáváním vůči chování mužů a žen ve společnosti. Dalo by se tedy říci, že Talcott Parsons sledoval normy definující maskulinní a feminní osobnost. Za důležitý úkol při procesu socializace bylo považováno osvojení si příslušných mužských či ženských rolí každým jednotlivcem. Případné odchylky (např. homosexualita) byly chápány především jako výsledek výchovného selhání.

Při snaze objasňovat rozdíly v postavení žen a mužů zavedl Parsons pojem *instrumental / expressive leadership*. *“Zatímco instrumentalita byla spojována s vedením v oblasti pracovní a ekonomické, expresivita souvisela s vedením domácnosti a výchovou dětí. Teorie rolí přitom poukazuje na obecně sdílený předpoklad, podle něhož se na instrumentalitu mají specializovat muži, zatímco na expresivitu ženy.“*<sup>1</sup>

Jedním z důležitých přínosů Parsonsova přístupu, a v návaznosti na to především přístupu jeho pokračovatele Roberta K. Mertona, byla identifikace a popis rolového konfliktu, do kterého se v současné době dostávají především ženy. Uvedený konflikt pramení ze skutečnosti, že v industriální společnosti jsou na ženu kladeny dva principálně rozporuplné požadavky. Na jedné straně zde dochází k výraznému oddělování rodinného a pracovního života, přičemž od žen je vyžadována především (expresivní) orientace na plnohodnotné plnění úkolů spojených s mateřstvím a rodinným životem. Na straně druhé je industriální společnost orientovaná na univerzalistické hodnoty, podle kterých je potřebné všem lidem zajistit rovné podmínky pro rozvoj a uplatnění jejich schopností. V souladu s touto tezí by se tedy ženy měly plně realizovat i v oblasti pracovní. Avšak tento princip rovnosti je prakticky popírán lpěním na tradičním vymezení mužských a ženských rolí.

---

<sup>1</sup> KRÍŽÍKOVÁ, A., PAVLICA K.: *Management genderových vztahů*, Management Press Praha 2004, str. 18-19

Přestože Parsonsova teorie s pojmem gender explicitně nezacházela, upozornila na společenské zdroje existujících nerovností v postavení žen a mužů. Vytvořila tak předpoklad k dalším kriticky zaměřeným přístupům. Za jednu z nejvýznamnějších je považována studie Ann Oakley: *Sex, gender and society* (1972). Autorka v ní vysvětluje pojmy “gender“ a “pohlaví“. Dle autorky je pohlaví kategorií biologickou a vrozenou, gender je sociálním konstruktem předepisujícím, jakému chování se mají muži a ženy ve společnosti naučit.

*“Otázky co je to pohlaví, jak jsou strukturovány základní rysy mužské a ženské identity, užití pojmu “gender“ jako vyjádření kulturní a sociální podmíněnosti rolí, chování či norem vztahujících se k ženám a k mužům se stávají klíčovými. Intervenují nejen do akademických věd, ale i do oblastí spjatých se sociálním chováním a jednáním, jako jsou rodina, škola, pracoviště, média, struktury politiky a moci. Feministické proudy a jejich dopady na myšlení, ženská hnutí, organizace a veřejnou sféru vůbec - to vše je významnými teoretiky sociálních a politických věd pokládáno za jeden z převratných a klíčových momentů společenské proměny současného světa.“<sup>2</sup>*

---

<sup>2</sup> OAKLEYOVÁ, A.: *Pohlaví, gender a společnost*, Portál 2000, str. 10

## 1.2 Mužský a ženský archetyp

Je možné zjistit, kdy se poprvé začaly utvářet základní názory na to, co je mužské a co je ženské? Základní archetypy jsou každému z nás vštěpovány od útlého dětství, aniž bychom si tuto skutečnost nějak více uvědomovali. Již v porodnicích přidělují barevné dečky a oblečky podle pohlaví - růžové náleží holčičkám, modré chlapcům.

*“Bylo experimentálně dokázáno, že rodiče a ostatní dospělí jsou při vnímání a hodnocení novorozených dětí ovládáni pohlavními stereotypy a otřelými klišé o pohlavních rolích....Muži a dospělí, kteří se málo stýkají s dětmi, mají přitom sklon k extrémnějšímu hodnocení než ženy a dospělí, kteří se s dětmi vídají denně.“<sup>3</sup>*

Jako zajímavý se ukázal výzkum, který se zaměřoval na přístup matek k novorozencům podle toho, zda jsou mužského, či ženského pohlaví. Ukázalo se, že matky zacházejí s kojenci opačného pohlaví jinak. V jednom z pokusů bylo šesti matkám dáno jedno dítě nejdříve oblečené jako chlapeček a poté to samé dítě oblečené jako holčička. Na dívky se maminky častěji usmívaly, dávaly jim na hraní panenky a obecně jim miminka připadala “roztomilá“. V druhém pokusu bylo maminkám dáno to samé dítě převlečené do chlapeckých šatů. Ve druhém případě matky na dítě reagovaly odlišným způsobem, předkládaly mu “typické klukovské hračky“ jako jsou vláčky, autíčka a podobně. *“..Zatímco u malého chlapce můžeme slyšet poznámky typu “to je kluk jako buk“ či “to je cvalík“, holčička bývá označována za “roztomilou“, “sladkou“ nebo “jemnou“. Avšak mezi jednotlivými dětmi žádné větší rozdíly ohledně váhy nebo výšky nebyly.“<sup>4</sup>* Je tedy zřejmé, že podle podobných vzorů se také projevuje všeobecné chování k příslušníkům buď ženského, nebo mužského pohlaví.

Naskytá se nám tedy otázka, zda vůbec v nasměrování vývoje genderové identity hraje roli biologie. Osobně souhlasím s názorem, že proces kulturního učení v otázce mužské či ženské genderové identity naprosto přebíjí roli biologie.

Meyer Rabban ve studii *“Sex Role Identification in Young Children“* zjistil, že ve věku čtyř let děti správně identifikují své pohlaví a podle toho si vybírají “správné“ hračky.

---

<sup>3</sup>KARSTEN, H.: *Ženy- muži*, Portál, Praha 2006, str.49

<sup>4</sup> Internetový politologický časopis e-Polis, : *Postavení ženy ve společnosti*, dostupné na:

<http://www.e-polis.cz/sociologie/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

Ve vedení dětí k výběru hraček mohou tedy rodiče zcela vědomě podporovat příslušnou genderovou identitu. Schopnost dítěte vybrat si vhodné hračky z hlediska svého pohlaví, nebo jejich častá preference, je signálem, že si dítě vytvořilo jasnou představu o své vlastní genderové roli.

Velmi zajímavým fenoménem, který může nepochybně vést k utváření názorů malých dětí na mužské a ženské pohlaví je role pohádek. Pokud se zaměříme na sledování rozdílů mezi jednotlivými rolemi žen a mužů v příbězích a pohádkách, není možné si nepovšimnout jasných rozdílů v jednotlivých úlohách žen a mužů. Dalo by se říci, že mužské postavy častěji zastávají zajímavější a důležitější role oproti ženským. Postavy mužského rodu častěji podnikají nejrůznější tajuplné výpravy a různá dobrodružství, většinu času tráví mimo domov, provádí mnoho různých činností, při kterých využívají svou sílu a důvtip ( hloupý Honza, kocour v botách, Ferda Mravenec, Neználek, Tři zlaté vlasy děda vševěda, Dlouhý, Široký a Bystrozraký...atd. ) Pokud se zaměříme na konkrétní role postav, nejčastěji se jednalo o krále, soudce a jiné hrdiny, kteří si ví v každé situaci rady a vždy jsou schopni zasáhnout svou silou, popř. složitou životní situaci vyřešit pomocí svého důvtipu.

Ženským postavám je často dáváno do vínku spíše submisivnější postavení. Ve většině pohádek jsou často nuceny do dlouhého, pasivního čekání na své muže - zachránce a hrdiny. Své čekání si krátí různými domácími pracemi, jako je předení, vaření atd..Až na několik výjimek (např. chytrá Horákyň, Liška Ryška, Včelka Mája...) jsou častěji ženy v roli pasivnější oproti aktivnějším mužům.

Obecně se k tomuto tématu vyjadřuje L.Oates- Indruchová, když cituje Simone de Beauvoir: *"...in traditional thinking women are the flesh, the body is associated with female characteristics and the mind with male."*<sup>5</sup> (pozn. překlad: "...v tradičním vnímání je žena spojována s tělesností, tělo je spojováno s ženskými vlastnostmi a duše s mužskými.")

Za novodobé archetypy mužů a žen můžeme považovat i některé postavy prezentované medií. Je jisté, že obraz pohlavních rolí je z velké části utvářen jak audiovizuálními, tak tištěnými médii. Pokud se zaměříme na pořady v českém televizním vysílání, zjistíme, že v seriálech, které jsou vysílány v dopoledním i odpoledním čase se velmi často opakuje model, kdy je žena-hrdinka v roli chudé dívky, uklízečky, zdravotní sestry...atd. zamilované do bohatého podnikatele, politika, lékaře...

---

<sup>5</sup> OATES- INDRUCHOVÁ, L.: *Discourses of gender in pre- and post 1989 czech culture*, Pardubice 2002

Tento model nejčastěji nalezneme v oblíbených telenovelách.

Pokud se zaměříme na média tištěná, deník, který vychází v ČR s největším počtem výtisků je Blesk magazín s čteností 1,5 miliónů čtenářů. Obraz ženy prezentované tímto časopisem v podobě „dívky Blesku“ vypovídá sám za sebe. Jak je možné, že tento bulvár, má tak vysoký počet čtenářů a čtenářek, jímž je zcela lhostejné, jak se zde prezentuje obraz ženy? *“Deník Blesk opět potvrdil svou neochvějnou pozici jedničky českého deníkového trhu. Podle posledních výsledků průzkumu Media projekt projde Blesk každý den rukama 1 507 000 čtenářů. Ve srovnání s výsledky průzkumu četnosti za poslední čtvrtletí loňského roku a první čtvrtletí letošního Blesk navíc prohloubil svůj náskok před dvojkou deníkového trhu, titulem MF DNES, jehož čtenost v porovnání s předchozím průzkumem klesla o téměř 20 000 na 1 058 000 čtenářů.”*<sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> Zdroj: Media projekt, data za období od 1. ledna do 30. června 2008,; dostupné na: <http://www.ringier.cz/scripts/detail.php?id=3487>

## 2. ŽENA A MUŽ A JEJICH SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ

### 2.1 Žena a její postavení ve společnosti v české historii

Velmi důležitým ukazatelem funkce ženy ve společnosti je její přístup k politické moci. Postavení ženy od společností sběračů a lovců až do 19.století prošlo dlouhým vývojem, avšak status ženy se zlepšoval jen velmi pozvolna. Od pravěku po dnešní moderní společnost se táhne tenká nit' spojující jednotlivé úseky historie pohledem na ženu především jako na matku - tedy dárkyni života, jako na manželku a milenkou. Co se týká ženy v úloze panovnice, vůdkyně či jinak vysoce postavené dárkyně moci, setkáváme se u žen s touto společenskou rolí podstatně méně často.

Politická či náboženská moc patřila na našem území výhradně mužům a jen velmi zřídka jsme se mohli setkat s výjimkami.

V období středověku žena zaujímá ve společnosti zcela jasné postavení, kdy je jejím jasným a vymezeným polem působnosti především péče o domácnost, děti a výpomoc při společných činnostech zajišťujících obživu celé rodiny. *“...Ve středověku se žena ještě více přimknula k tradiční roli správkyně domácího krbu, rodičky dětí a kuchařky. Díky katolické církvi se podíl ženy na mocenských strukturách zmenšil na nulu. Je zajímavé, že z čarodějnictví, které bylo oblíbeným soudním rozsudkem již od 12.století, byly nařčeny téměř výhradně ženy a obviněných mužů bylo velmi málo. Na osočení z čarodějnictví doplatila také i nejvýraznější žena středověku – Johanka z Arku. Ovšem i v této době se objevují ženy, které mají zřejmé politické a mocenské ambice....“*<sup>7</sup>

Teprve až v období osvícenství ve společnosti začíná rozsáhlejší celospolečenská diskuse. A právě v této době se vlády na našem území ujímá velká panovnice Marie Terezie. Další fakt, díky kterému získávají ženy větší podíl nejen na dění politickém, ale i duchovním je ztráta vlivu katolické církve.

Avšak první masovější demonstrace za větší politická práva se objevují až během

---

<sup>7</sup> Internetový politologický časopis e- Polis: *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku*, dostupné na: <http://www.e-polis.cz/sociologie/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

devatenáctého století. Za země, kde se začaly ozývat první nejsilnější protesty jsou považovány USA a Velká Británie. Hlavním cílem, který si kladla tehdejší ženská hnutí bylo získání volebního práva pro ženy. V českých zemích bylo zavedeno všeobecné, rovné právo pro všechny muže jen 12 let před volebním právem pro ženy.

*Mezi první státy, které zavedly volební právo pro ženy patří Nový Zéland a Austrálie (1902), poté je následovaly severské země. Československo se řadí mezi země, které rovné volební právo zavedly po konci 1. světové války. Ženám ve Francii, Itálii či Maďarsku byla volební práva přidělena až v roce 1945. Poslední zemí Evropy, která nejdéle otálela s přiznáním volebních práv ženám, bylo Švýcarsko v roce 1975. Je pochopitelné, že mezi země, které nejdéle váhaly byli tradiční islámské státy.*<sup>8</sup>

---

<sup>8</sup> Internetový politologický časopis e- Polis: *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku*, dostupné na: <http://www.e-polis.cz/sociologie/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

Válečné období 1. a 2. světové války a následné poválečné období zcela mění pohled na ženu. Situace v Československu je spolu se státy východního bloku oproti „západním“ státům poněkud odlišná. Již během válek bylo potřeba, aby ženy nahradily pracovní místa mužů, kteří toho času bojovali na frontách. Ženy tedy začaly v masovém měřítku pracovat ve zbrojním a těžkém průmyslu a zastávaly funkce dalších, do té doby „mužských“ pozic. Následné období komunistického režimu pokračuje v takto ustálených principech a do určité míry provádí direktivní emancipaci shora. Avšak není již v jeho silách (a možná i zájmu) proměnit vědomí celé společnosti. Chápání genderových rolí i jejich naplňování zůstalo bohužel patriarchální.

Skutečná individuální pracovní seberealizace byla v tomto systému téměř nemožná jak pro ženy, tak i muže (někteří autoři se domnívají, že tento fakt - nutnost seberealizace - je důvodem, proč se natolik rozmohl kult chalupaření a kutilství oproti ostatním zemím). Stejně tak pro ženu žijící v socialismu spočívala pozitivní seberealizace spíše v rodině, v dětech, jelikož pouze v domácí sféře zůstávali lidé relativně svobodní a mohli vidět výsledky své práce.

Po roce 1989 dochází k výrazné změně postavení českých mužů a žen ve společnosti, které se budu věnovat v následujících kapitolách.

## 2.2 Ženy a muži v české politice

Formální zrovnoprávnění českých žen s muži bylo uvedeno v platnost paragrafem 106 první Československé ústavy z roku 1920, cit: „Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají“.

Pokud se však ohlédneme na několik posledních desetiletí, která od tohoto data uplynula, zjistíme, že politické zastoupení žen v českém parlamentu se pohybuje kolem pouhých 13% . Patří-li k obvyklým vysvětlením nízkého zastoupení žen v naší politice argument, že o výběru na politické posty mají rozhodovat schopnosti a kvalitní vzdělání, jak je možné, že se do podílu politické reprezentace žen nijak nepromítl obrovský vzestup ženské vzdělanosti a profesní kvalifikace k němuž došlo především v polistopadovém období, které trvá již 20 let? Je pravděpodobné, že by tak nízké zastoupení žen v naší vysoké politice bylo zcela a výhradně výsledkem svobodné vůle žen? Po pádu socialismu, kdy se situace uvolnila a ženy i muži se mohli začít svobodně politicky angažovat, pozorujeme, do jaké míry je česká ženská populace skutečně vnitřně emancipovaná, do jaké míry je schopna si uvědomit své odlišné zájmy a zvolit si pro ně odpovídající reprezentanty, resp. reprezentantky. Bohužel jsme svědky toho, že po téměř dvaceti letech od pádu “Železné opony“ je politika z naprosté většiny mužskou záležitostí.

*“Autoři a autorky zabývající se genderovými souvislostmi společenské dělby práce se obecně zaměřili zejména na kritiku kapitalismu. V některých případech se částečně inspirovali marxismem, což může být jednou z příčin vzniku mýtu, podle něhož feministky propagují komunismus....Realita je však mnohem prozaičtější - marxisticky orientovaní feminističtí sociologové si všímají především skutečnosti, že v kapitalistickém systému dělby práce je žena většinou spojována s neplacenou reproduktivní prací, zatímco muži s placenou produktivní prací. Mužská práce přitom je, jako prostředek tvorby materiálních hodnot a finančního zisku, ceněna více nežli práce ženská..... V souvislosti s tímto názorem se lze setkat se zajímavými způsoby vysvětlování nerovného postavení žen v kapitalismu. Někteří autoři např. uvádějí, že v období raného kapitalismu byla vzhledem k relativně vysoké dětské úmrtnosti reprodukce pracujících tříd podmíněna vysokou porodností. Tato skutečnost vedla k tomu, že ženy byly do značné míry „osvobozeny“ od nutnosti věnovat se placené práci. Cena, kterou za tuto svobodu platily, byla ekonomická závislost na mužích.“<sup>9</sup>*

Pokud se budeme zabývat otázkou svobodné vůle a svobodného rozhodování, musíme si být vědomi, že našemu projevu nemusí bránit pouze jasné příkazy a zákazy dané zákonem, ale že existuje mnoho dalších a nepsaných pravidel a bariér v podobě tradičních předsudků týkajících se domnělé politické kompetence mužů a nekompetentnosti žen. *“...Jde totiž o to, že všechny ženy, jako skupina, představují ve vztahu k politice politicky (nikoli biologicky) definovanou skupinu. Politicky definovanou skupinou se staly v době sepisování moderních evropských ústav, jejichž vzorem se stal Napoleonův kodex neboli „Code civil“ z roku 1804. Tímto občanským zákoníkem, jímž se inspiroval také rakouský Všeobecný občanský zákoník „Das allgemeine burgerliche Gesetzbuch“ z roku 1811, platný na našem území až do nové Československé ústavy z roku 1920, byly ženy z politiky vyloučeny „jako ženy“ (...)*<sup>10</sup>

V důsledku historicky zděděné dělby práce mezi pohlavími jsou ženy definovány také sociálně. Jejich život je ve většině případů organizován jinak než život mužů. Ženám je přisuzována péče o závislé jedince (nejen o nezaopatřené děti, ale i o staré občany, nemocné či postižené) kteří tvoří velké procento naší společnosti.

Toto sociální specifikum žen je nejen základem jejich odlišné občanské zkušenosti, ale obsahuje další předurčení pro život žen především ve veřejné oblasti, kde mezi časté fenomény patří např. ztížené pracovní a kariérové uplatnění, nedostačující platové ohodnocení apod.

Ženská problematika u nás měla a stále ještě má velmi malou legitimitu. Přestože již vznikají společnosti zabývající se rovnými šancemi žen i mužů, jejich společenský vliv je stále málo účinný, což je i do velké míry spojeno s nízkou mírou solidarity mezi ženami. Tento fakt se samozřejmě projevuje i na úrovni politiky.

Malé procento žen, které se dostaly do vysoké politiky, bohužel není schopno či ochotno formulovat požadavky žen, nepracují na vytváření potřebné ženské agendy. Podle Petry Buzkové platí cit: *“(…)pokud v dnešní době některá žena chce být úspěšná v politice, a tím pádem hájit i některé zájmy žen, nemůže dělat pouze ženskou politiku, protože s tím v dnešní politice nemá šanci na úspěch. Musí skloubit obojí dohromady, to je jediná možnost“.*<sup>11</sup>

---

<sup>9</sup> KŘÍŽÍKOVÁ, A., PAVLICA K.: *Management genderových vztahů*, Management Press Praha 2004, str. 19.

<sup>10</sup> KOPECKÁ, M.: *Společnost mužů a žen z aspektu gender, sborník studií*, Open Society Fund Praha 1999, str. 37-38

<sup>11</sup> KOPECKÁ, M.: *Společnost mužů a žen z aspektu gender, sborník studií*, Open Society Fund Praha 1999, str. 37-38

Není tedy divu, že jak veřejnost, tak média pak vnímají ženy ve vrcholné politice jako “ženy - muže“, či “politiky v sukních“. V české vrcholné politice je stálý nedostatek žen. Situace po roce 1989 se téměř nemění a počet žen-političek se pohybuje maximálně do 17%. “As of 26 November 2008.....women have 17% representation. It is still far from reaching the critical margin 30% but still every little improvement towards higher participation of women in politics can be seen as positive.“<sup>12</sup>

“Na obranu žen-političek dodejme, že není vůbec snadná a to, že nedokázaly prosadit “ženské zájmy“ je možné částečně přičíst i na vrub skutečnosti, že jich je prostě málo. Menšina má šanci se v rámci skupiny prosadit, zaujímá-li alespoň 30%. Jelikož političek ve vrcholné politice bylo po roce 1989 maximálně do 17%, plyne z toho, že i kdyby projevovaly výraznou aktivitu v intencích ženských zájmů, jejich naděje na prosazení, resp. úspěch by stejně byla malá.“<sup>13</sup>

Nedostatek žen v politice pociťuje spíše veřejnost, než samotní politici. Z mnoha výsledků opakovaných výzkumů veřejného mínění na téma žen a politika totiž vyplývá, že většina české veřejnosti by uvítala, kdyby na české politické scéně byly ženy zastoupeny ve větší míře než doposud, ba co více, zastoupení žen v politických funkcích vnímá česká veřejnost pro společnost jako užitečnou.

Přestože čeští politici přesně nespecifikují, proč o ženy v politickém dění příliš nestojí, dal by se z některých jejich výroků vytušit obranný a v některých případech až pohrdavý postoj. V této souvislosti bych zde chtěla citovat výrok nynějšího prezidenta ČR. Podle slov Václava Klause z roku 1995: “Nemá cenu ženský prvek cpát do politiky uměle a za každou cenu“.<sup>14</sup>

---

<sup>12</sup> KRÁLÍKOVÁ, A.: *Women in the Czech Republic in 2008*, Friedrich Ebert Stiftung 6/2008, str.9

<sup>13</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, Sociologické nakladatelství SLON, Praha 2003, str. 211

<sup>14</sup> Tamtéž, str 212

Zajímavý je i výrok M. Zemana, který adresoval jihočeským ženám demonstrujícím před atomovou elektrárnou Temelín cit: *“Raději se vraťte k rodině a plotně.”*<sup>15</sup>

Jistě bychom našly další výroky, které se vyjadřují nepříliš pozitivně k otázce ženského zastoupení ve veřejném dění. Proč se muži-politici vyjadřují o ženách tímto způsobem? Podle Pavly Horské se muži cítí ženami ohroženi, jelikož ženský pohled na věci politické je jiný, ne mužský, a to je pro politiky samozřejmě nežádoucí. *“Více žen v politice znamená pro muže výrazné ohrožení - možnost ztráty výlučného rozhodování o věcech a lidech(...) zákonitě vyvstává otázka, , proč by se muži měly svých výsad v této sféře sociálního života dobrovolně vzdát.”*<sup>16</sup>

Avšak česká veřejnost by podle mnohých výzkumů veřejného mínění uvítala více žen na politické scéně. *“Podle průzkumu občanského sdružení Fórum 50 % a Centra pro výzkum veřejného mínění je většina populace (87 %) přesvědčena o společenské užitečnosti zapojování žen do politiky a zároveň o tom, že stávající zastoupení žen ve veřejných funkcích není dostačující (72 %). Více než dvě pětiny respondentů (42 %) si myslí, že ženám je zabráněno, aby vstupovaly do politiky. Více než tři čtvrtiny (77 %) oslovených uvedli, že je třeba aktivně podporovat vstup žen do politiky.”*<sup>17</sup>

Proč je podle české veřejnosti dobré větší zastoupení žen v politice? *“Ženské nazírání problémů může působit jako protiváha mužskému nazírání, jako korektiv pouze mužské percepce světa a následného reálného řešení. I z tohoto důvodu, nejen z důvodu účinného hájení svých vlastních zájmů, je přítomnost žen v politice nutností.”*<sup>18</sup>

Je sice pravdou, že problém politické reprezentace žen česká veřejnost již začala vnímat, ale stále obtížně hledá dostatečné důvody proč se touto problematikou zabývat důrazněji. Pokud zde mluvím o politické reprezentaci, může se zdát, že tento fakt nesouvisí ani s vážnými reálnými problémy jako je např. násilí na ženách, nebo domácí násilí vůbec. Dle mého názoru jsou však mnohé problémy, které jsme se naučili vnímat jako soukromé, problémy společenskými - pokud bychom však politiku chápali v pravém slova smyslu- tedy spojenou se životem obce.

---

<sup>15</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003, str. 213

<sup>16</sup> tamtéž, str. 212-213

<sup>17</sup> Zdroj: Fórum 50 %, Centrum pro výzkum veřejného mínění, dostupné též na:

[http://www.zenyamedia.cz/clanky/zeny-nejen-v-mediich/verejnost-souhlasí-s-tím\\_-ze-zeny-v-politice-chybi\\_-kvoty-ale-prilis-nepodporuje](http://www.zenyamedia.cz/clanky/zeny-nejen-v-mediich/verejnost-souhlasí-s-tím_-ze-zeny-v-politice-chybi_-kvoty-ale-prilis-nepodporuje)

<sup>18</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003, str. 212-213

## 2.3 Žena a muž na pracovním trhu

Ženám i mužům je ústavou a zákoníkem práce zajištěna rovnost, přesto si je naše společnost jistě vědoma faktu, že rovnost muže a ženy na pracovním trhu, jejich platové ohodnocení aj., není zcela rovnoprávné. Stejně pracovní příležitosti garantované zákonem neznamenají garantování rovných podmínek v reálném životě. Tato formální rovnost bohužel nevypovídá o neformálních sociálních vztazích v pracovním procesu. Stejně tak jako právo volit neznamená, že budou ženy zcela samozřejmě pokládány za politicky kompetentní a budou žádané na kandidátkách politických stran. V mnoha aspektech i pracovní systém vytváří genderové rozdíly, nerovnosti či diskriminaci, které svědčí o tom, že rovnost mužů a žen je v praxi ve velké míře případů pouze abstraktní.

Tradiční roli žen a jejich pracovní zaměření nezměnila ani tolik průmyslová revoluce, jako spíše válečné konflikty dvacátého století. Do 1.světové války bylo zaměstnáno jen malé procento ženské populace. Nejčastěji se jednalo o domácí hospodyně, služky a posluhovačky (30% zaměstnaných žen) a o mladé, ještě neprovdané ženy, které pracovaly v továrnách a kancelářích a jejichž mzda byla často zasílána jejich rodičům.

Během I. světové války zaměstnanost žen prudce stoupla a ještě ve větším měřítku se situace opakovala během II. světové války a tradiční schéma bylo trvale narušeno.

V současné době se zaměstnanost žen v Evropě pohybuje většinou mezi 35-60% ve věku 15-60 let. *“V České republice je ekonomicky aktivních 51,3% žen starších 15 let oproti 69,6% mužů. Ve věkové kategorii 30-44 let je zaměstnáno 84,3% žen (mezi 15-29 rokem je to 47,4%, což je dáno jak studiem, tak převážně dětmi). Pro srovnání: u mužů činí zaměstnanost v této věkové skupině 96,7%, resp. 64,4%. Tímto se Česká republika příliš neliší od zemí západní Evropy.”*<sup>19</sup>

Jedním z hlavních problémů současné doby, se kterým se české ženy potýkají je platová diskriminace. Pronikání žen do vedoucích pozic je otázkou posledních let, přesto prestižní a výnosně placené zaměstnání jsou v naprosté většině v rukou mužů.

Na trhu práce má česká žena bohužel prokazatelně horší postavení než muž. Můžeme zde pozorovat “klasické“ rozdělení na ženské a mužské práce. V tzv. pomáhajících profesích,

---

<sup>19</sup> E-POLIS, Internetový politologický časopis e- Polis: *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku*, dostupné na: <http://www.e-polis.cz/sociologie/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

jako jsou pečovatelky, učitelky, zdravotní sestry, pracovnice ve službách apod. nalezneme drtivé zastoupení žen. Je zajímavé, že přesto i v těchto oborech, kde mají ženy většinové zastoupení, se ve vedoucích postech objevují zejména muži.

Finanční ohodnocení mužů a žen za stejnou práci a v téhže funkcích je v České republice velice nerovné. Uvedme si zde průměrné platové ohodnocení mužů a žen za rok 2008 podle šetření statistického úřadu. Průměrný pracovník ve vedoucí pozici mužského pohlaví pobíral za rok 2008 průměrně 61 862 korun hrubé mzdy měsíčně, žena téže pozice pobírala pouhých 39 481 korun. Provozní pracovníci ve službách a obchodě - muži: 18 977 Kč, ženy: 14 665 Kč. Nejmenší rozdíl ve mzdách pracovníků nalezneme mezi kvalifikovanými dělníky v zemědělství a lesnictví- muži: 18 864 Kč, ženy: 16 539<sup>20</sup> Kč. Díky těmto rozdílům je zřejmě přirozené, že mzda žen je častěji vnímána jako doplněk ke mzdě mužově, avšak skutečnost je taková, že příjem ženy (přestože je zpravidla nižší než mzda mužova) je důležitou součástí celkového příjmu rodiny. Mužům tedy ubývá z povinnosti finančně zabezpečit rodinu, neboť tato povinnost spočívá stále častěji i na ženách.

---

<sup>20</sup> ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Podíly zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy podle hlavních tříd KZAM a pohlaví*, dostupné na:  
[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C10035FAA3/\\$File/310909A01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C10035FAA3/$File/310909A01.pdf)

### 3. ŽENA A MUŽ V ČESKÉ RODINĚ

#### 3.1 Rodinné chování a rodinná politika v České republice

*“Řada problémů, kterým čelí (post)moderní společnost, vyplývá z výrazné změny v demografickém a rodinném chování. Zejména nízká míra fertility je identifikována jako hlavní příčina rostoucích výdajů sociálního státu na důchody, zdravotní péči a pečovatelské služby pro staré lidi.“*<sup>21</sup>

V dlouhodobém časovém horizontu je však zřejmé, že pouhé změny ve financování a přehodnocení systému sociální ochrany nebudou účinnou odpovědí na probíhající změny rodinného chování. Zdá se, že rozhodující budou spíše dva faktory, a to dostatečná míra fertility a dostatečná úroveň pracovní participace, kdy půjde zejména o participaci starších lidí a žen.

Změny v rodinném a reprodukčním chování v (post)moderní společnosti jsou součástí celkové kulturní proměny. Tyto proměny jsou spojeny s emancipací a zrovnoprávněním žen ve všech oblastech společenského života a současně s rostoucím významem emocionální funkce rodičovství. Tato funkce však může být lépe plněna s menším počtem dětí v rodině.

Hodnotové posuny ve společnosti, ke kterým dochází v ČR po pádu “Železné opony“, jsou jednou z významných změn, které ovlivňují chování rodin. Postmoderní společnost dává lidem více individuální svobody, možnost volby a možnost budování kariéry, avšak na druhé straně jim přináší nové nejistoty a rizika. Za jednu z nejistot by se dala považovat nestabilita v rodinných vztazích. *“Manželství je méně aktem ekonomické nezbytnosti a více otázkou individuální volby. To také znamená formaci nových a méně stabilních rodinných způsobů soužití.“*<sup>22</sup> Se změnou rodinného chování jistě souvisí i větší osobní nezávislost žen a budování celoživotní kariéry, která je možná také díky objevení hormonální antikoncepce. Ženy mají díky hormonální antikoncepci možnost určovat dobu, kdy chtějí mít své děti a zda vůbec nějaké děti chtějí. Jejich kariéra tedy není ohrožena nechtěným otěhotněním. Přestože rodiny mají možnost určovat počet dětí a ovlivňovat dobu jejich početí, nezajišťuje to jejich stabilitu a ekonomickou nezávislost.

---

<sup>21</sup> MAREŠ, P., POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003, str. 40

<sup>22</sup> Tamtéž, str 41

*“Globalizovaná a dynamizovaná ekonomika přináší vyšší možnosti ekonomického růstu i zvýšení příjmu rodin, přináší ale i více rizik a nejistot na trhu práce. Pečovatelské závazky, jež rodiny (v první řadě ženy) přijímají, význam uvedených nejistot obvykle zvyšují. Nejistoty vycházející z trhu práce a z nestability rodinných svazků se překrývají(...)stejně tak blokují naplnění rodičovských závazků.“<sup>23</sup>*

---

<sup>23</sup> MAREŠ, P., POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003, str. 41-42

### 3.2 Změny v demografickém a rodinném chování v ČR po roce 1989

Během devadesátých let se demografické a rodinné chování v České republice výrazně změnilo. Skutečnost, že se Československá republika vymanila z komunistického režimu a vlivu východního bloku se naše společnost a tím i rodina navrácí do Evropy. Respektive můžeme začít o české rodině hovořit jako o rodině „západoevropského typu“. V tomto typu rodiny se sňatky uzavírají později, kolem 26. roku věku. Novomanželé bydlí odděleně od své původní rodiny a tvoří tak ekonomicky soběstačnou jednotku. Typické pro tuto společnost je také více mladých svobodných lidí v populaci.

*“Ačkoli před druhou světovou válkou byla česká rodina v podstatě „západoevropskou“, v období totalitního režimu se vyvinul značně „extenzivní“ populační režim. Vyznačoval se v porovnání se zeměmi západní Evropy vysokými mírami sňatečnosti, porodnosti, potratovosti, rozvodovosti a úmrtnosti.“<sup>24</sup> V této společnosti byly sňatky i porody často realizovány už na počátku reprodukčního období žen. Tento model znamenal posun zpět k tradičnímu typu rodiny. Postupem času rodina nabyla na významu, a to jak pro totalitní režim, tak i pro samotné lidi, kteří v tomto režimu žili, jelikož pro ně byla rodina poslední soukromou sférou, kde mohli uplatnit svou autenticitu. “Krátce po změně politického režimu se extenzivní populační režim v podstatě rozpadl. Změna se projevila ve všech jeho parametrech, nejvýznamnější však byl pokles sňatečnosti a především pokles porodnosti.“<sup>25</sup> Názory v hodnocení příčin, proč došlo k tak výrazným změnám rodinného chování českých rodin se poměrně liší a teze se rozcházejí. Někteří autoři uvádějí jako jednu z hlavních příčin „kulturní faktory“ někteří „strukturální faktory“. Avšak všichni autoři se shodují na tom, že výrazně narostli možnosti a příležitosti. Je to samozřejmě proto, že mladým lidem se otevřely obzory a zvýšil se počet životních příležitostí - studium (jak doma, tak v zahraničí), cestování, možnost svobodné volby povolání s dostatečným finančním ohodnocením. Pokud se mladý člověk rozhodne využívat tyto příležitosti, je samozřejmé, že na rodinu zbývá méně prostoru, a proto je rozhodnutí o uzavření sňatku a početí dítěte posouváno do pozdějšího věku.*

---

<sup>24</sup> MAREŠ, P., POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003, str. 42-43

<sup>25</sup> Tamtéž, str. 43.

Na druhé straně je růst “příležitostí dítěte“ spojen se zvýšením přímých nákladů na výchovu dětí a tím snížení rodinného standardu. Dále s nezaměstnaností žen s malými dětmi,

obtížnými začátky mladých rodin - hlavně v otázce získávání bydlení. V naší současné společnosti je bohužel absence intervencí - např. pohyblivá pracovní doba, dostupnost cenově přijatelného bydlení apod. - , které by obtíže spojené s rodinným životem účinně vyvažovaly.

### 3.3 Muž jako živitel rodiny

Mnohé výzkumy 90.let v České republice potvrdily, že stále více mužů se zaměřuje na svou práci než na rodinu. O ženách platí opak - a to i pro ženy s vysokoškolským vzděláním. Tato rozdílná orientace však zdaleka neznamená, že placenou práci vykonávají pouze muži a již vůbec to neznamená, že muži jsou jedinými živiteli rodin.

*“Muž již není jediným, ba mnohdy ani hlavním živitelem rodiny. Stává se z něho spoluživitel, neboť se o toto své postavení a roli ve většině rodin dělí se svou ženou. Ženin příjem nemívá v českých rodinách charakter doplňkového příjmu, nýbrž je nutnou součástí celkového příjmu rodiny umožňující dosáhnout a udržet průměrnou a pro sociální vrstvu rodiny odpovídající, přijatelnou životní úroveň.”*<sup>26</sup> Muž tedy v současné době není jediným živitelem rodiny, ubylo mu z povinnosti zabezpečit finančně rodinu, neboť tato povinnost spočívá stále častěji i na ženách.

V době, kdy žena pečuje o malé dítě a je na mateřské či rodičovské dovolené a její příjem je pouze státní sociální podpora je samozřejmé, že příjem otce hraje velmi důležitou součást celkového rodinného rozpočtu. Avšak po nástupu ženy do zaměstnání se situace mění a příjem ženy je důležitou součástí rozpočtu a ve většině případů zajišťuje vyšší rodinný standard. Již tedy neplatí tradiční schéma rolí, kdy je muž jediným živitelem rodiny a žena zůstává v domácnosti a pečuje o děti. Přesto je pro naši společnost mužův příjem vnímán jako ten „hlavní“.

---

<sup>26</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003, str. 105

### 3.4 Sociální partnerství muže a ženy v dnešním manželství a rodině

*“Naše nejsoukromější vztahy a vazby „nezávislé“ na vnějším prostředí. Náš „intimní mikrokosmos“ je ale vždy součástí širšího sociálního a společenského celku, který se často bez ohledu na naši vůli a naše přání a tužby „nějak“ promítá do našeho soukromého života.”<sup>27</sup>*

Přestože v moderní společnosti vstupujeme do manželství svobodně - na základě vlastního rozhodnutí a s uvědoměním si možných rizik, které z tohoto rozhodnutí mohou vzniknout, naše role, úloha, práva a povinnosti, které se tímto aktem ustanovují, nejsou dány pouze naší osobou, naší individualitou, ale jsou v podstatné míře dány existujícím společenským rámcem genderových vztahů - tedy vztahů mezi mužem a ženou. Na obraz partnerství muže a ženy má vliv postoj celé společnosti. Chováme se podle toho, co považujeme za normální. A za normální považujeme většinou to, co považuje za normální i většina společnosti kolem nás. Normalita je v tomto duchu pojímána Durkheimovsky. Znamená to, že společnost tvoří normy chování a má tak vliv na naše jednání.

Carole Pateman konstatuje, že přestože ne všechny manželské páry v se v roli „manželky“ a „manžela“ chovají stejně, musí v konečném důsledku respektovat sociální a právní dopady toho, čemu říkáme manželská smlouva. Tak, jako každá smlouva, i tato vymezuje nejen práva ale i povinnosti obou smluvních stran. Přestože muž i žena uzavírají tuto smlouvu jako svobodní jedinci, nejsou (jak dokládají mnohé analýzy), zcela rovnocennými a rovnoprávními subjekty.

*“Tato smlouva totiž ve své podstatě zakládá systematický přístup muže k tělu ženy a garantuje mu právo na „manželský sex“ . Proto je označováno za „smlouvu mezi pohlavími“ . (sexual contract). Podstatou (i specifikem) této smlouvy je, že nezakládá rovnost smluvních stran, neboť podle Pateman od základní sexuální nerovnosti se pak odvíjejí další nerovnosti v postavení a právech manžela a manželky.”<sup>28</sup>*

---

<sup>27</sup> MAŘÍKOVÁ, M.: *Sociální partnerství muže a ženy v dnešním manželství a rodině- realita nebo fikce?*, Rod ženský, Sociologické nakladatelství, Praha 2003, str. 102

<sup>28</sup> Tamtéž, str. 104-105

V 19. století a v I. polovině minulého století byli muži v českých zemích touto smlouvou sice garantováno právo na „tělo ženy“, ale zároveň mu byla uložena povinnost finančně zajistit svou ženu i potomky. Muž byl tedy ustanoven jako živitel rodiny, a zároveň jako nejvyšší autorita v rodině. Tzv. „Institut hlavy rodiny“, který rakouský právní řád přebral z Napoleonova zákoníku, byl zakotven v našem právním řádu od roku 1811 až do roku 1948, kdy byl zrušen a nahrazen „Zákonem o rodině“. Tento právní institut dával muži pravomoc vymáhat svá práva a právo dožadovat se plnění příkazů, které vyřkl. Žena pak měla jasně určené místo ve společnosti a byla jí uložena povinnost pečovat o děti i manžela a postarat se o dobrý chod domácnosti na základě jejích „přirozených“ (od přírody daných) schopností.

*“Genderová smlouva mnohým z nás nejspíš stále zahaluje skutečnost, že to, co běžně nazýváme „pohlavní odlišnost“ či „pohlavní rozdíl“ a chápeme obvykle jako ryze přirozené (jako biologicky či geneticky dané), jsou ve skutečnosti odlišnosti kulturní a sociální, neboť jsou dané, zformované kulturou a společností, v níž žijeme.“*<sup>29</sup> Zdánlivě “přirozené rozdíly“ mezi pohlavími mají v moderní společnosti klíčový význam, neboť se stávají podstatným činitelem hierarchizujícím sociální realitu. “Pohlaví“ se tedy stává důležitým faktorem, díky kterému společnost převážně privileguje jedny (muže) a diskriminuje druhé (ženy). Manželská smlouva tedy ve svém konečném důsledku v mnohém vypovídá o tom, co znamená být ve společnosti mužem či ženou.

---

<sup>29</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, sociologické nakladatelství, Praha 2003, s 105

### 3.5 Péče o domácnost a dělba domácí práce

“Základní schéma rozdělení rolí v domácnosti a rodině, podle něhož by muž měl být živitelem rodiny a žena by se „na oplátku“ měla starat o děti a domácnost, je v názorové rovině přijatelné pro většinu naší populace, přestože v realitě se v čisté podobě tento model téměř nevyskytuje, vyjma časově zpravidla krátkého období, kdy žena nepracuje, je na mateřské a rodičovské dovolené.“<sup>30</sup> Pro většinu rodin stále platí, že žena vykonává, či alespoň organizuje výkon naprosté většiny domácích prací. Ženy věnují domácím pracím více času a tyto práce jsou pro ně důležitější než pro muže, avšak čeští muži si jsou této nerovnosti vědomi. S tím souvisí i skutečnost, že české ženy domácím pracím věnují více času než muži. Při jejich vykonávání nezáleží, jakého vzdělání ženy dosáhly, ani na jejich věku, či profesním postavení v zaměstnání. To tedy znamená, že při vykonávání domácích prací nedochází k rozdílům mezi ženami a nejsou jich ušetřeny ani ženy s vyšším sociálním statutem.

V případě, kdy je žena zaměstnána na plný úvazek, je podíl vykonávaných domácích prací u mužů o něco málo vyšší než v případě mužů, jejichž žena pracuje na úvazek poloviční, či částečný - v tomto případě je více domácích prací závislých z pravidla na ženách. “Častěji na domácích pracích participují muži z města, než z venkova, mladší muži oproti starším a muži vzdělanější ve srovnání s muži s nižším vzděláním.“<sup>31</sup> V naprosté většině případů však přetrvává hlavní odpovědnost za chod domácnosti na ženě. V naší republice je stále zakořeněné tradiční pojetí péče o rodinu, které napomáhá faktu, že ženy věnují více času rodině a muži své práci mimo domov. Muži si ani tolik nepřipouštějí odpovědnost za chod domácnosti jako ženy a tato odpovědnost se od nich ani příliš neočekává.

Je možný brát v potaz i fakt, že některé ženy mohou být “posedlé pořádkem“ a většinu prací si chtějí udělat samy, aby bylo vše dobře provedené a je jim nepříjemné, pokud by “svou práci“ měly přenechat jiné osobě.

Pokud jde o organizaci a dělbu domácích prací, muž častěji figuruje spíše jako pomocník než jako rovnocenný partner. Žena má zpravidla větší přehled o pracích, které jsou

---

<sup>30</sup> VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, sociologické nakladatelství, Praha 2003, str. 103

<sup>31</sup> tamtéž, str. 106

v dané chvíli více potřebné vykonat a sama se staví do role hlavního organizátora domácnosti. Co se týká domácích prací, v českých zemích existuje mnoho zažitých stereotypů. Je samozřejmé, že v případě, kdy žena pracuje na plný úvazek a přitom by měla zvládat celkový chod domácnosti, není v jejích možnostech vykonávat obě činnosti zcela perfektně a věnovat jim tolik času, kolik si žádají, proto je v současné době možné pozorovat trend, kdy si domácnosti najímají domácí hospodyně na úklid domácnosti, hlídání dětí, či vaření atd.

Zajímavou skutečností je fakt, že v případě, kdy se žena plně věnuje svému zaměstnání, bývá častěji hodnocena záporně, ve smyslu že usiluje o svou kariéru na úkor rodiny a rodinu tedy zanedbává. Pokud ale pracuje na plný úvazek muž, je společností hodnocen kladně, jakožto živitel rodiny. Muž, který věnuje více času a energie své práci, dostává za to také vyšší ohodnocení než žena a je také plně potvrzen ve své roli. Dále se po něm nevyžaduje další práce v domácnosti. Avšak po ženě, která vykonává stejnou práci, je ještě požadováno zajištění chodu domácnosti. Pokud tuto druhou roli, jakožto matky a pečovatelky o rodinu nezvládá, je společností hodnocena negativně.

V případě, kdy se muž začne více zapojovat do domácích prací, přibývá mu práce, ale přestává být na ženě závislý, a tím i přichází o závislou pozici, kdy jsou jeho životní potřeby uspokojovány druhou osobou bez vlastního přičinění. Pokud je aktivní v péči o dítě, je schopen ho obstarat a tráví s ním většinu svého volného času, může touto skutečností mnoho získat, a to především společenské uznání, a především blízký vztah k dítěti.

Je prokázáno, že pokud se muž podílí na nějaké domácí činnosti, status této činnosti se tím automaticky zvyšuje. I když by se měl status muže, který vykonává domácí práce teoreticky snižovat (stejně tak jako u ženy), ukazuje se, že tomu tak vůbec nemusí být. Dokonce se může ještě zvýšit dominance muže, jelikož bude nahlížen jako schopný, všestranný a nezávislý. Navíc jeho výkon může být hodnocen kvalitněji než výkon ženy.

V zemích západní Evropy jsou mnohem více rozšířené částečné úvazky pro ženy. Proč tedy české ženy pracují v takové míře na plný úvazek? Nejčastějším argumentem je nutnost druhého příjmu do rodinného rozpočtu. Pravdou je i fakt, že práce na plný úvazek činí ženu více (finančně) nezávislou a emancipovanou. S tím pak určitě souvisí i tradičně velmi vysoká míra rozvodovosti v naší republice. Je samozřejmé, že také záleží na tom, co vše zahrnujeme do pojmu „domácí práce“. Zda do této kategorie patří například i oprava a údržba domácnosti

(např. domácích spotřebičů a jiných rozbitých věcí), starost o zahradu apod.... Toto vymezení je jistě spravedlivější než když se počítá jen s čistě „ženskými“ pracemi. Avšak je nutno poukázat na skutečnost že typicky „ženské práce“ se musí vykonávat mnohem pravidelněji a jsou tedy více monotónní.

### 3.6 Péče o dítě, otcovství a mateřství

Jak jsem se již zmínila v předešlé kapitole, role rodičů, jejich výchova a citová angažovanost se v moderní společnosti výrazně mění. Dalo by se říci, že větší změnou procházejí muži, jelikož moderní společnost si žádá “nového muže“, pro kterého již neplatí tradiční role, do které spadalo převážně “pouze“ zaopatření rodiny. *“Základním tématem mužských studií je dekonstrukce dosavadních definic maskulinity, které jsou v úvahách o dominanci a rozložení moci ve společnosti z hlediska genderu neudržitelné, a pokusy o nalezení a znovuobjevení alternativních modelů mužství.“*<sup>32</sup>

Proti jakým stereotypům se v naší společnosti zvedá vlna nesouhlasu? “Muž“ bývá obecně prezentován jako nezávislý, silný, úspěšný, odhodlaný, ctižádostivý, rozhodný, samostatný, průbojný, atd. Ivo Možný ve výzkumu českých rodin v sedmdesátých letech použil k měření sociálně podmíněného obsahu mužské sociální role tzv. “index maskulinity“. Nejvyšší hodnoty maskulinitu potvrzují, minimální hodnoty odkazují na feminitu. Přívlasky pro feminitu jsou např.: ostýchavý, romantický, jemný, citový, závislý, citově zranitelný... Tento koncept pohlavních rolí byl však později podroben kritice. *“Kromě mužské role je ještě třeba vymezit pojem stereotypu, jež je součástí teorie rolí. Individuální představy o tom, jak být mužem (a jak ženou) a co s sebou každá identita přináší, představuje velice složité struktury, ve kterých působí faktory psychických vlastností osobností jedince, aspekty sociálně psychologického učení v rodině a zároveň i tlaky širší kultury.“*<sup>33</sup>

V současné době společnost usiluje o zbourání starých vzorců, kdy se o dítě starala převážně matka a otec byl živitelem. V dnešní české společnosti muži více participují na rodinném životě, jsou více zapojeni do výchovy dětí a tráví s nimi více času. Rovnoměrné rozdělení povinností spojených s rodinou a výchovou dětí je zároveň důležité pro lepší uplatnění ženy na trhu práce. Tím, že se partneři vystřídají na rodičovské dovolené také zároveň zabraňují diskriminaci na pracovním trhu. Pokud se zvýší počet mužů na rodičovské dovolené, zaměstnavatelé již nebudou moci automaticky počítat s tím, že muž neodejde na rodičovskou dovolenou. Omezil by se počet případů, kdy je muži z těchto důvodů dána přednost před ženou.

---

<sup>32</sup> MAREŠ, P. POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003, str. 158

<sup>33</sup> Tamtéž, str. 161

V České republice se počet mužů na rodičovské dovolené pohyboval v roce 2004 kolem 1% populace. Podle výzkumu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, zaměřeného na problematiku současné rodiny vyplývá, že *“... 67% mužů (respondentů výzkumu) si myslí, že situace, kdy muž zůstane na rodičovské dovolené, není v pořádku. Tento názor zastává taky 61% žen (respondentek výzkumu). Tento fakt ukazuje, že stále si většina lidí myslí, že muž má rodinu živit a žena se má starat o děti a o domácnost. Další zjištění bylo, že 63% žen, žijících v době výzkumu s manželem či partnerem, který nikdy celodenně nepečoval o malé dítě, by nesouhlasilo s rodičovskou dovolenou otce. Souhlas by svému partnerovi poskytlo pouze 24% žen. Prokazuje se, že nízký počet mužů na rodičovské dovolené není způsoben pouze tím, že by se muži o malé děti nechtěli intenzivně starat, ale z velké části také tím, že jim to jejich partnerky nedovolí a do "své" sféry je nepustí.* <sup>34</sup>

Situace, kdy zůstává muž na rodičovské dovolené je v ČR nejčastěji způsobena nižším příjmem muže, a proto je ekonomicky výhodnější, aby si žena ponechala své zaměstnání. Společnost na rodiny, kde muž zůstává v domácnosti, často nazírá negativně. Ženy jsou považovány za *“krkavčí matky“* či sobecké a v nežádoucí míře ambiciózní. Avšak v posledních letech se situace převážně díky mediím a osvětovým akcím lepší a společnost je oproti dřívějším dobám méně zahlcena předsudky.

V nynější (post)moderní společnosti lze pozorovat výrazné oslabení tradičních pravomocí muže v rodině. Mimo jiné přibývá nesezdaných soužití, svobodných matek, rozvodových řízení, čímž je narušena rodina jako základní jednotka společnosti a zákonitě tím i klesá mužova autorita. Důležitou úlohu hraje i stát, který na sebe přesunul některé funkce rodiny (a otce), popř. přenesl odpovědnost na oba partnery.

Sociolog Ivo Možný ze zabýval změnami v tradičních vzorcích rodin a koncem 80.let upozorňoval na to, že muži žijí v rodinách, které jsou řízeny ženami, avšak ženy jsou s muži nespokojené, jelikož je na ženách větší tíha rodinných povinností. *“Se změnou tradiční společnosti ve společnost moderní, s ženskou emancipací, ale nejen kvůli ní, vznikly problémy s mužskou rolí ve společnosti a potažmo také problém mužů s vlastní identitou.* <sup>35</sup>

---

<sup>34</sup>JACHANOVÁ DOLEŽALOVÁ, A.: *Aktivní otcovství napomáhá k harmonizaci celé rodiny*, Gender studies 2006, dostupné na: <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=1919293>

<sup>35</sup>MAREŠ, P. POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003, str. 160

Je tedy zapotřebí, aby došlo k redefinici mužské role. Je žádoucí, aby se z pouhého živitele rodiny stala aktivní osoba, jejíž přítomnost je rodinou vyžadována, je pro ni přínosná a obohacující. Tím se tedy dostáváme k modelu aktivního a milujícího otce.

Přestože v současné době pozorujeme změny v rodinné chování a přístupu k výchově dětí ze strany mužů i žen, stále platí, že ve většině českých rodin převládá tradiční model, kdy žena zůstává s dítětem na rodičovské dovolené, stará se o dítě a chod domácnosti.<sup>36</sup> Žena tráví s dítětem více času než muž, má větší přehled o jeho fyzických i psychických potřebách, je s ním v každodenním kontaktu. Otec, který s dítětem tráví podstatně méně času než žena, pak pro dítě zpravidla představuje autoritu. Muž je hlavně aktivní v otázkách kolem vzdělání a volby povolání dítěte, volnočasových aktivit a také vystupuje jako ten, který dítě trestá.

---

<sup>36</sup> JACHANOVÁ DOLEŽALOVÁ, A.: *Aktivní otcovství napomáhá k harmonizaci celé rodiny*, Gender studies 2006, dostupné na: <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=1919293>

### 3.7 Otec na rodičovské dovolené

Na cestě k větší angažovanosti v péči o děti stojí českým mužům stále několik stereotypních přesvědčení, které ve vztahu k mužům - otcům v naší společnosti převládají. Tyto mýty se opírají o několik představ, které se zakládají na tzv. univerzalitě otcovství (chování otců je ve všech kulturách stejné) a na jeho přirozenosti (dispozice k rodičovství jsou vrozené a tudíž neměnné). Mýtus, že ženy jsou pro výchovu dětí vhodnější a již se s touto "pečovatelskou" dispozicí rodí se velmi rozšířil zejména díky vývojové psychologii. Dlouhá léta se poukazovalo na to, že muži nikdy nemohou být tak schopnými pečovateli jako ženy, neboť k tomu nejsou přírodou vybaveni. Klíčovou roli v tomto názoru hrála teorie "attachmentové" vazby Johna Bowlbyho z 50.let 20.stol. Podle této teorie se mezi dítětem a matkou vytváří postupně několik fází připoutání, přičemž jednou z těchto fází pouta je tzv. "symbiotická vazba", kdy dítě nerozlišuje mezi vlastní osobou a osobou matky - tvoří z pohledu dítěte jedno tělo a jednu bytost. Výzkumy v této oblasti byly však prováděny pouze v rodinách, kde pečující osobou byla vždy matka a mužský potenciál primárně pečující osoby byl tak apriori vyloučen.

Ke změnám ve smýšlení společnosti dochází pozvolna, avšak společnost se stává čím dál tím více tolerantnější a muž na rodičovské dovolené již není vystaven takovému společenskému údivu, jako dříve. V České republice je sice stále velmi nízké procento mužů na rodičovské dovolené oproti jiným státům západní Evropy, ale jako pozitivum hodnotím fakt, že se této problematice v posledních letech věnuje více prostoru ve sdělovacích prostředcích, je dostupná odborná literatura věnující se tomuto tématu a vznikají i centra otevřená nejen matkám, ale i otcům.

*"V České republice tvoří muži celodenně pečující o malé děti zhruba jedno procento z osob pečujících doma o malé děti. Nejpřesnější údaje, které jsou k dispozici a které vypovídají o péči o malé děti otcem, jsou založeny na datech o počtu příjemců rodičovského příspěvku, který může pobírat buď matka nebo otec dítěte. Podle údajů MPSV v posledních letech velmi pozvolna přibývá otců, kteří pobírají rodičovský příspěvek V roce 2004 pobíralo v ČR rodičovský příspěvek 3 234 mužů, což bylo zhruba 1 % ze všech osob pobírajících tento příspěvek"<sup>37</sup>. Je také důležité*

---

<sup>37</sup> NEŠPOROVÁ,O.: *Harmonizace rodiny a zaměstnání- rodiny s otci na rodičovské dovolené*, VÚPSV Praha 2005, str. 17

si uvědomit, že osoba pobírající rodičovský příspěvek nemusí nutně celodenně pečovat o dítě. Od 1.1.2004, kdy byl zrušen limit pro příjmy osob na rodičovské dovolené nejsou rodiče formálně omezováni a mohou pracovat i na plný úvazek, pokud dítěti zajistí celodenní péči. Je tedy na rozhodnutí rodičů, který z nich zažádá o rodičovský příspěvek. V případě, kdy rodiče pracují, popř. střídají se v péči o dítě, či využívají další osobu na hlídání dítěte, může být složité posoudit, který z nich se péči o dítě věnuje nejvíce.

Případy mužů na rodičovské dovolené se důkladněji zabíral výzkum O. Nešporové. V rodinách, ve kterých šel na rodičovsko dovolenou muž, se muži shodli na několika tvrzeních. Z celkového vzorku byly dvě třetiny mužů na rodičovské dovolené staší třiceti let. Tento fakt podporuje domněnku, že starší muži, kteří mají již za sebou profesní kariéru, či dosáhli určitého postavení v zaměstnání, ochotněji převzou roli rodiče pečujícího celodenně o dítě a domácnost. Je zde i jistá souvislost s faktem, že věk prvorodiček se stále zvyšuje, čímž se úměrně zvyšuje i věk otců.

Mezi muži na rodičovské dovolené je poměrně vysoké procento vysokoškolsky vzdělaných otců (kolem 36 %). Tento údaj vynikne především v porovnání s vysokoškolsky vzdělanými ženami (cca 10%). *“Vysoký podíl vysokoškoláků mezi muži na rodičovské dovolené (kteří zároveň nevykonávali výdělečnou činnost) zřejmě odráží skutečnost, že vysokoškoláci jsou méně striktní v dodržování tradičních genderových rolí, a jsou více ochotni volit po dohodě s partnerkou alternativní strategie při slučování svých rodinných a profesních rolí. Této skutečnosti pravděpodobně napomáhají i jejich dvoukariérová manželství, případně manželství, kde hlavní pracovní kariéru přebírá žena.”*<sup>38</sup>

Dále je důležité si povšimnout skutečnosti, že nejvíce otců na rodičovské dovolené pečuje o dítě staré dva až tři roky. To tedy znamená, že rodiče se na rodičovské dovolené často střídají. Žena o dítě pečuje v jeho nejtělejší věku, což je logické z biologického hlediska, neboť muž nezastane např. kojení. Poté žena přenechává péči otci. Muži zvládají péči o dítě stejně tak, jako ženy. Vztah mezi pečujícím otcem a dítětem je pevný a na osobnost dítěte má otec pozitivní vliv. Žádné výzkumy nenaznačují, že by děti v péči otců byly jakýmkoli způsobem hendikepovány oproti dětem vychovávaných ženami. Je známo, že

---

<sup>38</sup> NEŠPOROVÁ, O.: *Harmonizace rodiny a zaměstnání- rodiny s otcem na rodičovské dovolené*, VÚPSV Praha 2005, str.19

otec k výchově přistupuje jiným způsobem než matka a každý z rodičů učí děti jiným dovednostem. Podle některých výzkumů jsou ženy, které byly vychovávány otci a měly s ním v dětství dobrý a intenzivní vztah lépe vybaveny po technické stránce, často zastávají přední místa ve stavitelství, architektuře aj. technických oborech.

Rozhodnutí, kdy muž zůstává na rodičovské dovolené většinou vede k vyrovnanějšímu vztahu obou partnerů. Muž má větší přehled o dítěti a jeho potřebách, více zasahuje do jeho výchovy a více ohledně něj rozhoduje. Žena přitom muže respektuje, pomáhá mu v domácnosti, ale přitom se může realizovat na trhu práce. Nedochází k úplné záměně mužských a ženských rolí a povinností s nimi spojených, ale spíše k jejich vzájemnému sdílení a k větší zaměnitelnosti obou rodičů. Avšak podle mnohých průzkumů českých domácností stále platí, že vykonávání domácích prací je stále přisuzováno ženám. .... *“Pro ženu zůstávají domácí práce stále povinností, neboť je za ně zodpovědná. I když je nemusí nutně sama vykonávat, je zodpovědná za jejich zorganizování, za jejich zajištění (neudělá-li to ona, neudělá to nikdo v rodině). Pokud není žena hospodyně, je v každém případě “manažerkou“, organizátorkou domácnosti. Muž má v porovnání s ní v tomto případě jiné postavení. Nezodpovězenou otázkou zůstává, jeho pozici je možné označit za “nadřazenou“ za situace, kdy se neúčastní na výkonu domácích prací, zda je jeho pozice projevem bez-moci, nebo je to naopak projev moci a nadřazenosti (když jeho potřeby zabezpečuje někdo jiný (žena) a prokazuje mu tím (neplacenou) službu)? Nezodpovězenou otázkou do debaty zůstává i to, zda účast mužů na výkonu rodičovské dovolené vede k faktické větší rovnosti muže a ženy uvnitř rodin.“*<sup>39</sup> Je zajímavé, že v případě, kdy domácí práce vykonává muž, může nastat situace, kdy je jeho práce společností hodnocena více kladněji, než když stejnou práci vykonává žena. Paradoxně se tedy může mužova dominance ještě zvýšit a žena se může cítit ještě více nedocenená.

Důvody, které vedou k rozhodnutí pro otcovskou dovolenou bývají většinou finanční – v případě, kdy je plat ženy vyšší než příjem muže, či situace, kdy má žena lepší pozici v zaměstnání a bojí se, že by o své místo přišla. Důležitou roli samozřejmě hraje i mužova ochota pečovat o dítě na rodičovské dovolené a zájem se s dítětem sblížit. Naopak jako důvody proti bývá uváděna opět výhodnější finanční situace (v tomto případě mužova

---

<sup>39</sup> MAŘÍKOVÁ, H.: *Pozice muže v současné (nejen české) rodině*, 2004

<http://www.feminismus.cz/download/marikovatest.doc>

vyšší mzda) a dále přesvědčení, že rodičovskou dovolenou zvládají lépe ženy, které jsou podle mnohých mužů i žen k péči o dítě předurčeny a pečovatelsví jako takové mají vrozené. Většina lidí v tradičním rozdělení rolí tedy nevidí pouhý sociální konstrukt a domnívají se, že se zde jedná o určité vrozené vzorce chování.

Ti, kteří mají zkušenost otcovské dovolené, ji většinou hodnotí pozitivně. Muži hodnotí kladně hlavně skutečnost, že se více sblížili s dětmi, jsou více přítomni vývoji dítěte a radují se z něj, mají také větší přehled o tom, co dítě právě prožívá a co potřebuje. Muži také přiznávají, že si uvědomili náročnost prací, které jsou jinak běžně vykonávány ženami a muži je často berou jako samozřejmé. Negativa byla viděna spíše ženami. V některých případech se ženy cítily provinile, jelikož se dítěti věnovaly méně a cítily i negativní hodnocení ve svém okolí. Muži měli problém především se zařazením se do kolektivu osob pečující o děti, jelikož zde absolutně převládají ženy a v této společnosti žen na rodičovské dovolené jsou muži nazíráni minimálně jako zvláštní “exemplář”.

### 3.8 Žena a muž jako partneři v české rodině

Přesto, že se v dnešní době velice často skloňuje pojem “krize rodiny“, lidé stále deklarují, že rodina a dobré rodinné vztahy pro ně zauímají jednu z nejvyšších příček v žebříčku hodnot. Z výzkumu M. Tučka, který se zaměřil na hodnoty a postoje v české společnosti, vyplývá, že: “.....v názorech lidí převládá tradiční vidění rodiny a manželství (46,4%), ale zároveň na druhé straně některé dílčí hodnoty či některá "přikázání" nejsou výraznou částí dotázaných již akceptovány (45,5%). Těch, kteří zcela odmítají tradiční postoj k manželství a rodičovství, bylo v dotázané populaci méně než deset procent. Rozdíl mezi názory mužů a žen je sice statisticky významný, ale není tak odlišný, aby bylo možno hovořit o rozdílném postoji k tradičním rodinným hodnotám.“<sup>40</sup> Chování, které je v rozporu s tradičním viděním rodiny, avšak je společností akceptováno v daleko větší míře, než tomu bylo před pádem železné opony je např. nesezdané soužití před s svatbou, či soužití bez úmyslu uzavření trvalého svazku, výchova dětí jedním svobodným rodičem, rozvod, atd.... Tato skutečnost by mohla korespondovat s tradičně nízkým vlivem církve v ČR.

Výzkum došel i k zajímavému zjištění, že osoby zdůrazňující tradiční vzorce rodinného chování, hodnotí své partnerské i mezigenerační vztahy kladněji a jsou více spokojeni než lidé prosazující liberálnější vzorce.

Za důležité zjištění je považován fakt, že přestože se společenská situace a model rodiny po roce 1989 velice změnil, společnost stále vnímá tradiční model rodiny jako zdroj šťastného a spokojeného soužití a života vůbec. “Přes značnou rozkolísanost hodnotových orientací související se společenskými změnami po roce 1989 zůstává tradiční model partnerských vztahů základním zdrojem pocitu spokojenosti v životě“.<sup>41</sup>

---

<sup>40</sup> TUČEK, M.a kolektiv: *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: SoÚ 1998, str. 66

<sup>41</sup> Tamtéž, str. 78

## **PRAKTICKÁ ČÁST**

## 4. VÝZKUMNÝ ZÁMĚR A METODIKA VLASTNÍHO ŠETŘENÍ

Pro sběr dat do mého šetření jsem si zvolila kvantitativní metodu dotazování technikou dotazníku, který je určen ženám na mateřské a rodičovské dovolené a jejich partnerům pracujícím na plný úvazek. Podmínkou je, aby respondenti vychovávali alespoň jedno dítě předškolního věku ve společné a samostatné (jednogeneační) domácnosti.

Zaměřila jsem se na následující oblasti:

- dělba domácích prací v rodině
- změny ve využívání volného času před a po početí prvního dítěte
- otázka ocenění a realizace ženy na rodičovské dovolené

Dělba práce mezi partnery a chápání rodinných rolí patří mezi hlavní témata genderové problematiky. Abych lépe uchopila toto téma, sestavila jsem dvě velmi podobné verze dotazníku, z nichž je jedna určena pro ženy a druhá pro muže. Předpokládám, že každý z partnerů vnímá situaci jinak a zajímá mě, do jaké míry se budou jednotlivé odpovědi lišit. Záměrně jsem jako respondenty určila partnery, kteří pečují o dítě předškolního věku, jelikož se domnívám, že péče o toto dítě vyžaduje s ohledem na jeho nesamostatnost více času a energie a orientuje domácí práce na své rodiče.

Dle výzkumu J. Bierzové „Rozdělení domácích prací s dětmi“ se úloha žen v soukromí v jednotlivých rodinách a domácnostech mění jen velmi pomalu. Jen málokteré páry opouštějí tradiční rozdělení mužských a ženských rolí v rodině.<sup>42</sup> Jelikož v české společnosti stále panuje řada genderových stereotypů, domnívám se, že ženy přibírají ke své roli pečovatelky o dítě zcela automaticky i roli hospodyně, která má na starosti domácnost, řídí a rozděluje jednotlivé činnosti mezi členy rodiny, kontroluje, zda byly v pořádku vykonány a je za celkový chod domácnosti zodpovědná. První ze zkoumaných oblastí je tedy snaha zjistit, zda ženy skutečně vykonávají nepoměrně více domácích prací, zda mají na starosti typické každodenní, rutinní práce a zda vyžadují či vnímají ocenění ze strany partnera (popř. zda partner oceňuje svou partnerku.)

Další zkoumanou oblastí je využívání volného času partnery před a po početí prvního dítěte. Opět zde hraje roli závislé dítě, jelikož narození dítěte je zásadním faktorem ovlivňující

chod domácnosti a s tím i související využívání volného času partnery. Domnívám se, že využívání volného času u žen prochází většími změnami, jelikož o dítě pečují celodenně a automaticky zůstávají v roli pečovatelky i v době, kdy je možné přenechat péči o dítě na partnerovi. Dle knihy „*Společnost žen a mužů z aspektu gender*“<sup>43</sup> ženy nevyžadují tolik prostoru pro svou realizaci oproti mužům, kteří se často nechtějí vzdát svých volnočasových aktivit, udržují si své koníčky a narození potomka tolik neovlivňuje využívání jejich volného času.

Hypotézy mého šetření:

1. Ženy ke své roli pečovatelky automaticky přijímají funkci hospodyně, vykonávají pravidelně většinu domácích prací a mají na starosti jejich organizaci.
2. Muži si na rozdíl od svých partnerek ponechávají své volnočasové aktivity i po početí potomka.
3. Žena tráví s dětmi více času i v době, kdy její partner není v zaměstnání.
4. Změnu okruhu přátel pocítují více ženy než muži.

---

<sup>42</sup> BIERZOVÁ, J.: *Rozdělení domácích prací s dětmi, Gender/rovné příležitosti/ výzkum*, ročník 7, číslo 1/2006  
Dostupné též na: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006072206>

<sup>43</sup> MAŘÍKOVÁ, H.: *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, Open Society Found Praha 1999, str. 59- 68

#### **4.1. Soubor respondentů**

Dotazník vyplnilo celkem 56 žen na mateřské a rodičovské dovolené a 48 mužů jejichž partnerky jsou na mateřské a rodičovské dovolené.

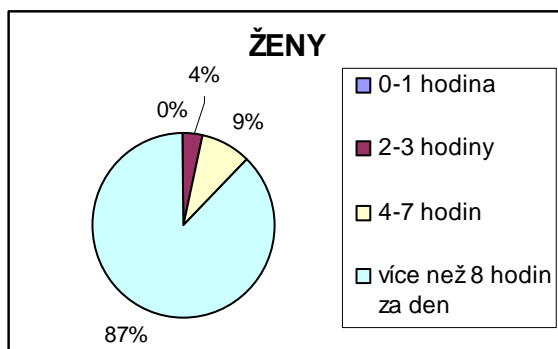
Pro sběr dat jsem zhotovila internetový dotazník, který jsem rozeslala lidem ze svého okruhu známých. Dále jsem distribuovala dotazník na dětských hřištích, u lékaře a ve farnosti sv. Terezie z Lisieux v Praze 8.

## 5. ZPRACOVÁNÍ ODPOVĚDÍ

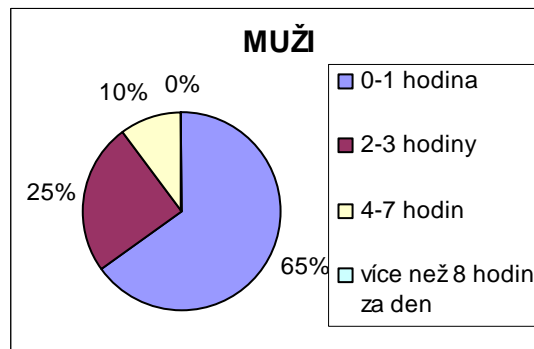
### Otázka č.1- Kolik času trávíte sám/a s Vaším dítětem/děti během pracovního dne?

Čas, kdy máte dítě/děti na starosti. Patří sem i čas po který se věnujete různým činnostem za přítomnosti dítěte- např. vaření, nákup atd.

GRAF 1.1



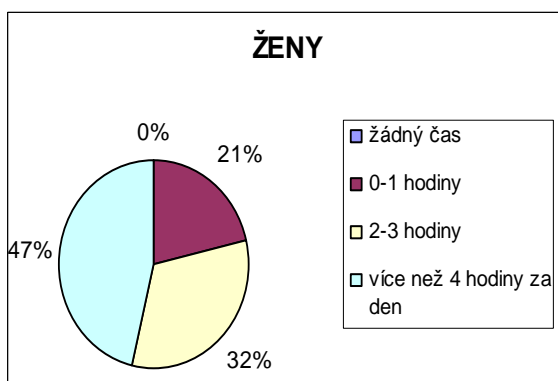
GRAF 1.2



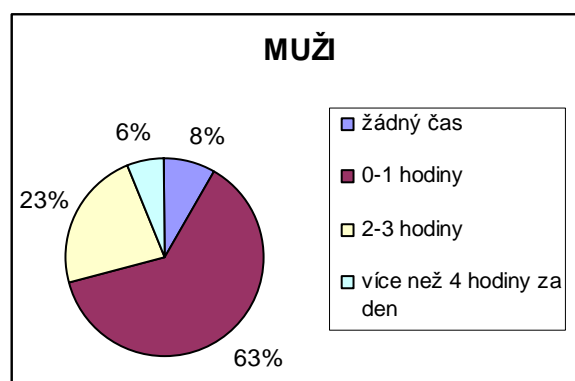
Muži jsou se svými dětmi během pracovního dne nejčastěji 0-1 hodinu. Tuto odpověď zvolilo celkem 65% mužů, kteří také uvádějí, že nejsou se situací spokojeni, jelikož nemají dostatek času na děti a partnerku. Což souvisí i s faktem, že muži se cítí méně realizováni jako rodiče a partneři oproti profesní realizaci (viz. otázka 18.).

### Otázka č.2.- Kolik času trávíte sám/a s Vaším dítětem/děti během dne o víkendu?

GRAF 2.1



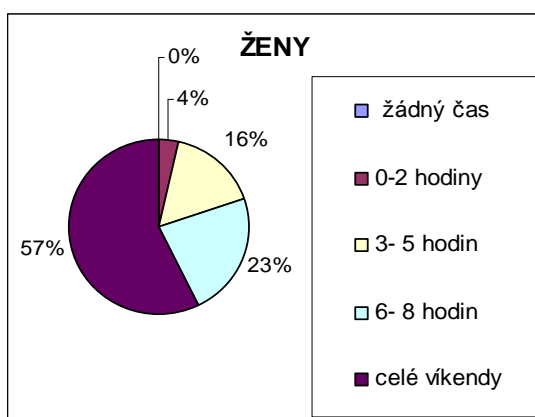
GRAF 2.2



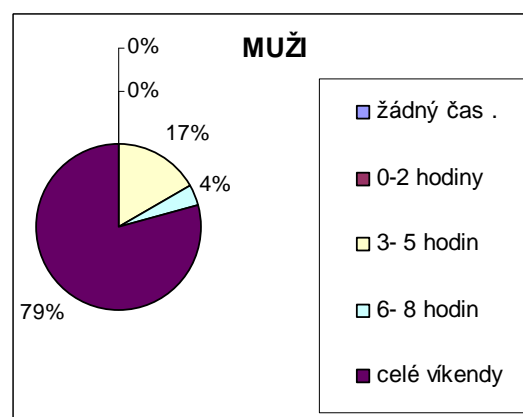
Z grafu vyplývá, že ženy tráví ve 47% případů více než 4 hodiny času o víkendech s dětmi oproti 6 % mužů. 32% žen uvádí, že s dětmi během víkendu tráví 2-3 hodiny oproti 23% mužů. Muži nejčastěji uvádějí, že s dětmi tráví nejvíce času v rozmezí 0-1 hodina.

Otázka č.3- **Kolik času trávíte s dítětem/ dětmi aktivně a společně jako rodina během dne o víkendu?**

GRAF 3.1



GRAF 3.2

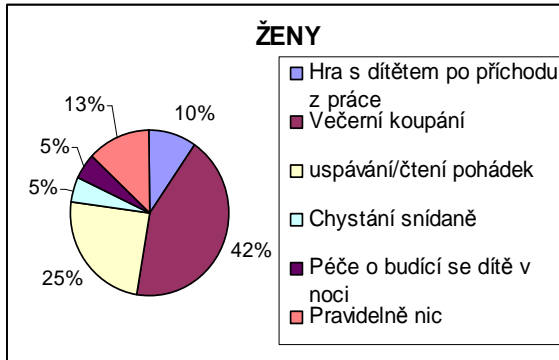


Muži i ženy shodně uvádějí, že nejvíce času o víkendu tráví společně jako rodina. Ženy v 57% odpovědí, muži v 79% odpovědí.

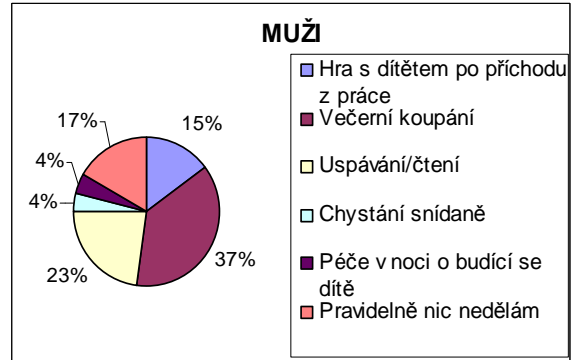
4% žen uvádí, že společně jako rodina tráví 0-2 hodiny, muži tuto variantu nezvolili ani v jediné odpovědi.

Otázka č. 4- Je ve Vaší rodině nějaká činnost v péči o dítě, kterou vykonává pravidelně muž? Jaká?

GRAF 4.1



GRAF 4.2

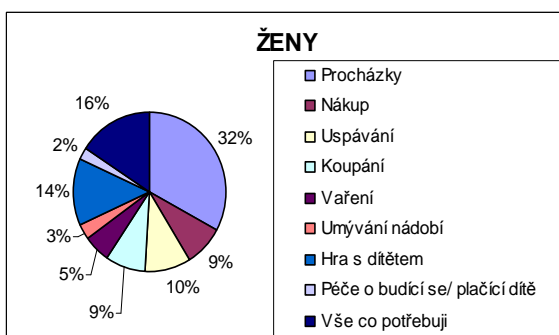


Z grafů vyplývá, že mužova pravidelná činnost v péči o dítě je nejčastěji večerní koupání, (ženy 42%, muži 37%), dále muži dítě pravidelně ukládají ke spánku (ženy 25%, muži 23%), hrají si s ním po příchodu z práce (ženy 10%, muži 15%)

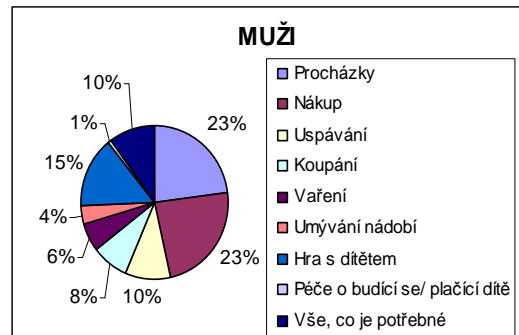
Otázka č. 5- Je ve Vaší rodině nějaká činnost, kterou muž vykonává nepravidelně?

Za účelem poskytnout partnerce možnost odpočinku.

GRAF 5.1



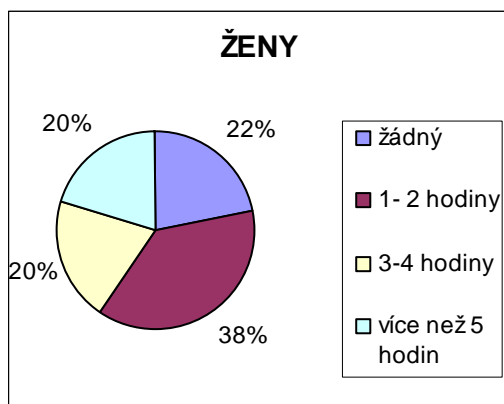
GRAF 5.2



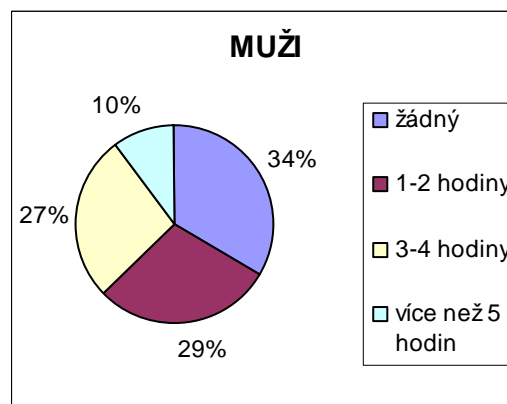
Mezi činnostmi, které muž vykonává nepravidelně, aby poskytl partnerce možnost odpočinku patří nejčastěji procházky s dítětem (ženy 32%, muži 23%), společná hra (ženy 14%, muži 15%), vaření (ženy 9%, muži 23%), popř. vše, co je potřebné (ženy 16%, muži 10%)..

Otázka č. 6- Kolik času máte během týdne na volnočasové aktivity?

GRAF 6.1



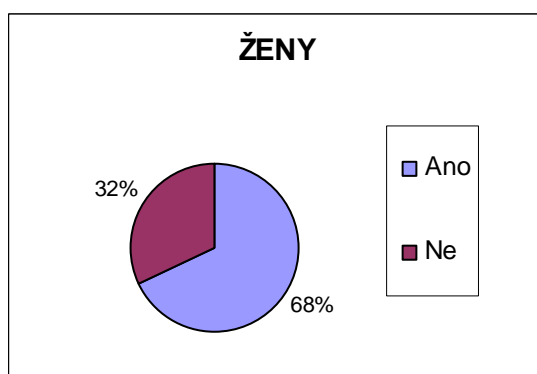
GRAF 6.2



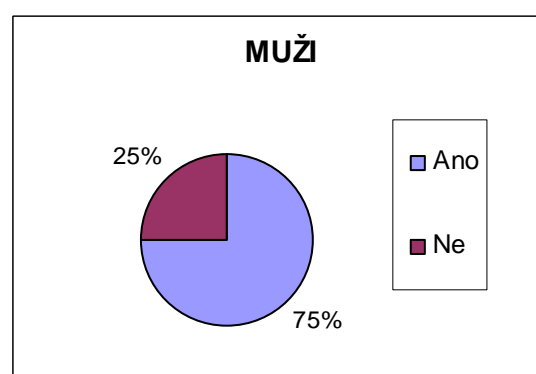
Z grafů vyplývá, že 34% mužů a 22% nemá žádné volnočasové aktivity. 1-2 hodiny věnuje svým volnočasovým aktivitám 38% žen a 29 % mužů.

Otázka č. 7- Pociťujete změny ve Vašich volnočasových aktivitách na základě počtí Vašeho 1.dítěte?

GRAF 7.1



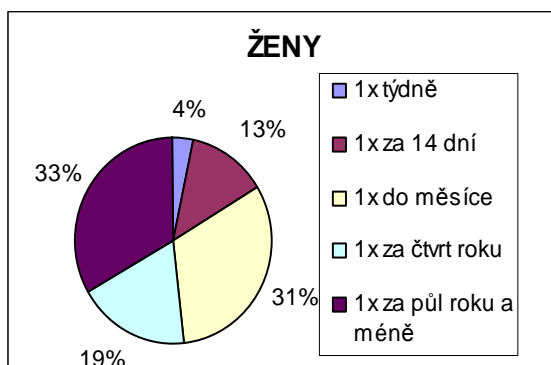
GRAF 7.2



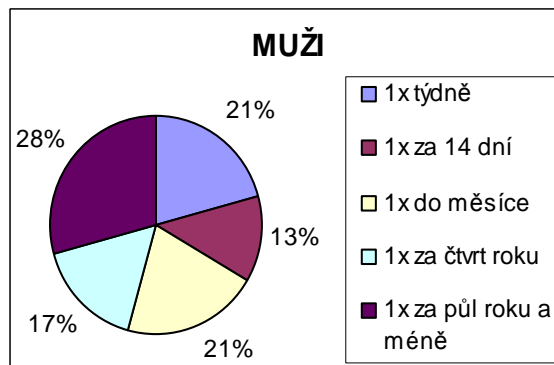
Většina mužů (75 %) pociťuje změny ve svých volnočasových aktivitách oproti 68% žen. Tímto se vyvrací hypotéza, že muži si ponechávají své volnočasové aktivity nehledě na počtí potomka.

Otázka č. 8- Jak často trávíte čas pouze se svým partnerem bez dětí mimo domov?

GRAF 8.1



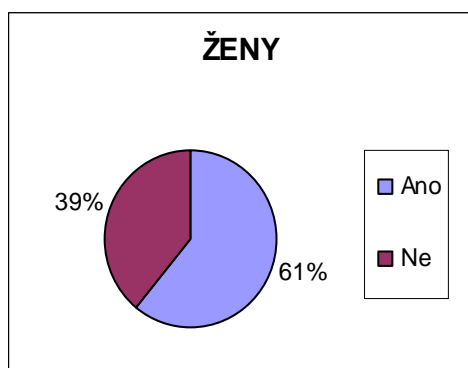
GRAF 8.2



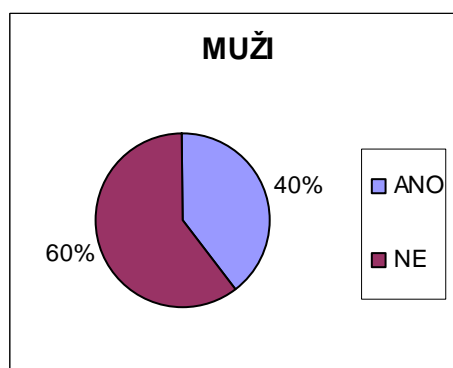
Ve většině případů se muži i ženy shodují, že společný čas mimo domov tráví 1x za půl roku a méně častěji (tuto odpověď zvolilo 33% žen a 28% mužů). Oproti tomu se odpovědi rozcházejí v první variantě odpovědi, kterou zvolily 4% žen oproti 21% mužů.

Otázka č. 9- Změnil se okruh Vašich přátel na základě Vašeho rodičovství?

GRAF 9.1



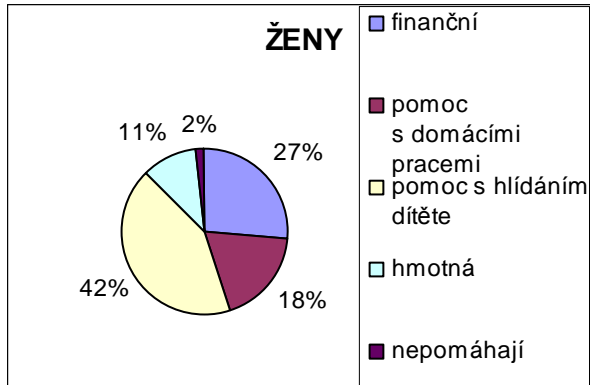
GRAF 9.2



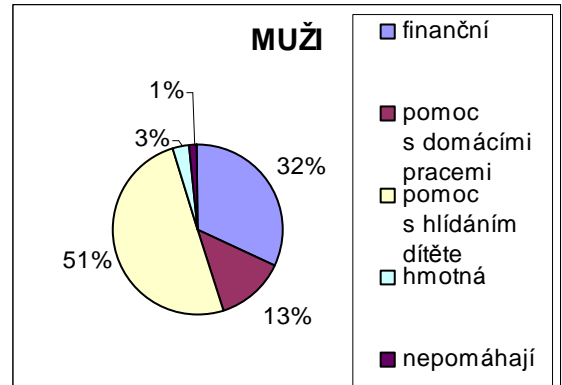
Změnu okruhu přátel pociťuje 61% žen oproti 40% mužů.

Otázka č. 10- **Pomáhají Vám s výchovou dětí Vaši rodiče, popř. prarodiče? Jakou formou pomoci?**

GRAF 10.1



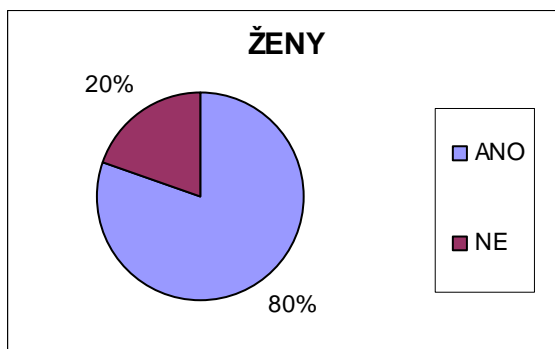
GRAF 10.2



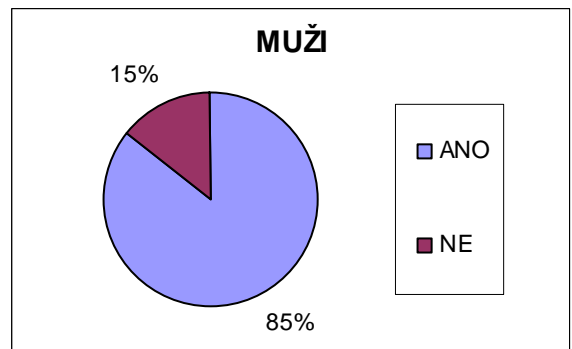
Dle grafů vyplývá, že prarodiče nejvíce pomáhají s hlídáním dětí (ženy 42%, muži 51%), dále je jako častá pomoc jmenována finanční podpora (ženy 27%, muži 32%) a pomoc s domácími pracemi (ženy 18%, muži 13%).

Otázka č. 11- **Máte ve Vaší domácnosti práce, které vykonává pouze žena a jiné, které vykonává pouze muž?** (Neznamená to, že partner práci neovládá, jde spíše o to, zda práce je již automaticky oběma partnery přenechána dané osobě. Např. Vyprané prádlo má na starosti žena, která tuto povinnost přijala za svou. Stejně tak její partner tuto práci chápe jako práci jeho partnerky.)

GRAF 11.1

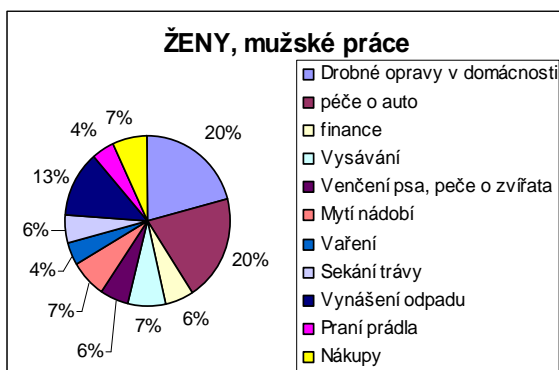


GRAF 11.2

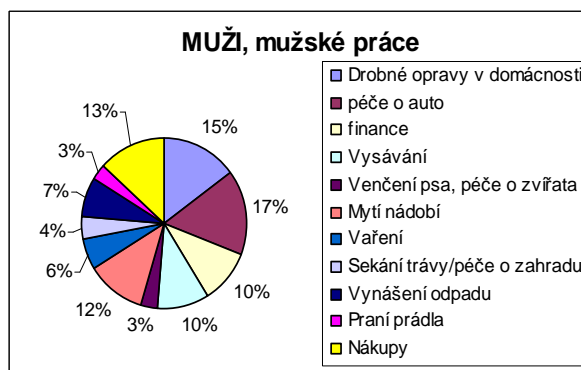


Z grafů vyplývá, že 20% žen a 15% mužů nemá rozdělené domácí práce na „mužské“ a „ženské“.

GRAF 11.3

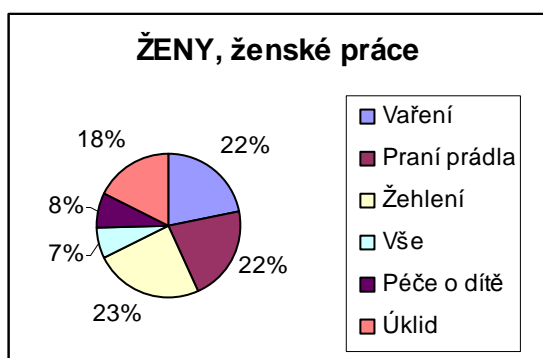


GRAF 11.4

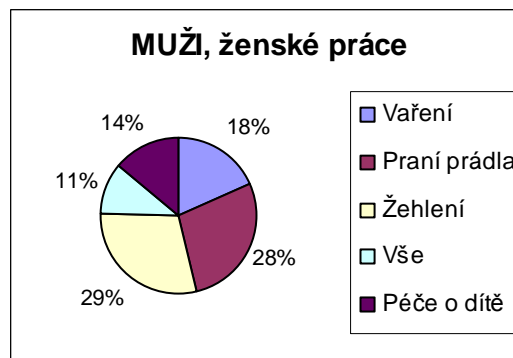


Mezi nejčastější „mužské“ práce patří zejména drobné opravy v domácnosti (20% žen, 15% mužů), péče o automobil (ženy 20%, muži 17%), vynášení odpadu (ženy 13%, muži 7%), správa financí (ženy 7%, muži 13 %).

GRAF 11.5



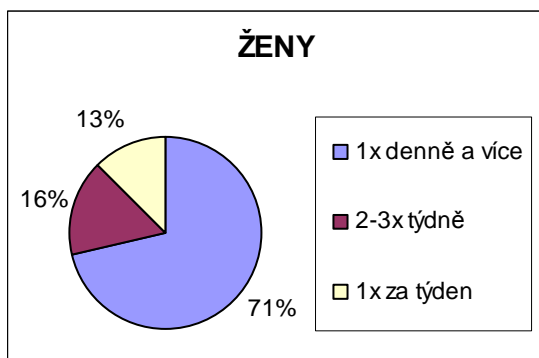
GRAF 11.6



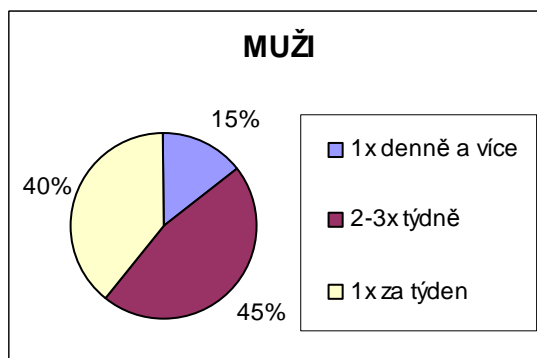
Dle grafů vyplývá, že mezi nejčastější „ženské“ práce patří praní prádla (ženy 22%, muži 28%) žehlení (ženy 23%, muži 29%) a vaření (ženy 22%, muži 18%). 18% žen uvedlo, že se starají o celkový úklid domácnosti.

Otázka č. 12- **Jak často Vy sám/sama tyto činnosti vykonáváte?**

GRAF 12.1



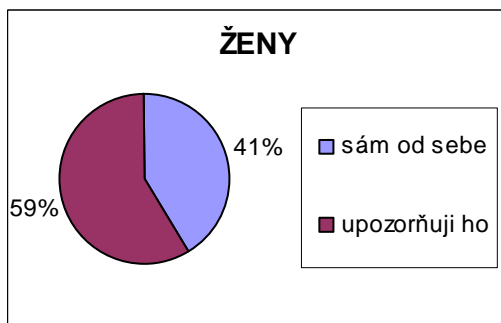
GRAF 12.2



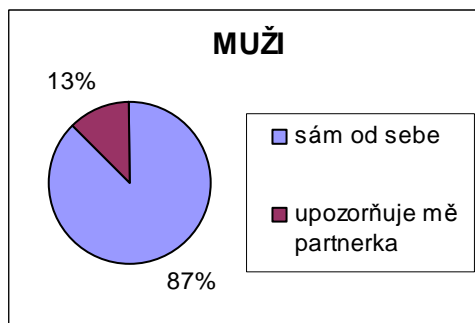
Ženy domácí práce vykonávají nejčastěji 1x denně a více (71% žen). Muži tyto práce nejčastěji vykonávají 2- 3x za týden (45% mužů), či 1x za týden (40% mužů).

Otázka č. 13- **Vykonává muž ve Vaší domácnosti práci sám od sebe, nebo ho upozorňujete, že je potřeba práci vykonat?**

GRAF 13.1



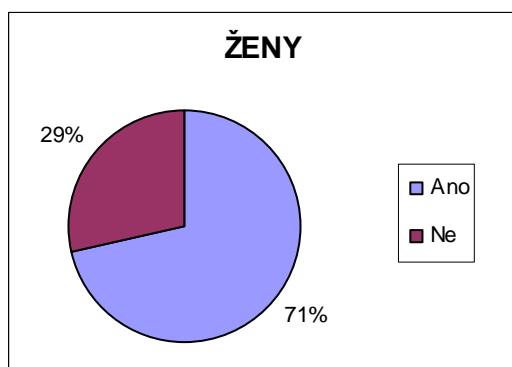
GRAF 13.2



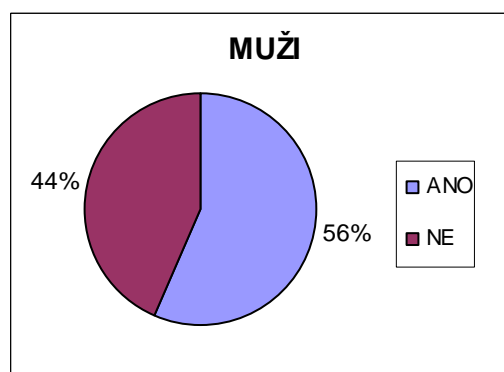
Partnerky častěji uvádějí, že musí své muže k práci pobízet (59% žen). Oproti tomu muži uvádějí, že činnosti v domácnosti vykonávají sami od sebe (87% mužů).

Otázka č. 14- Jsou nějaké domácí činnosti, které vykonáváte jako partneři společně?

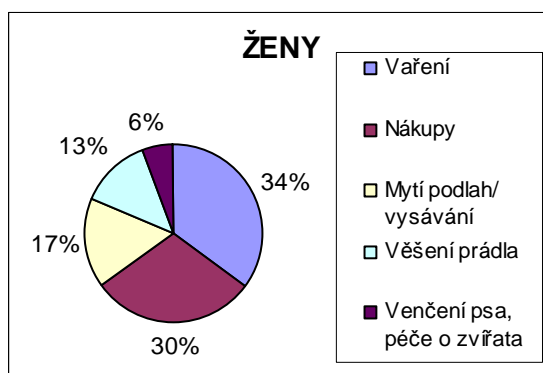
GRAF 14.1



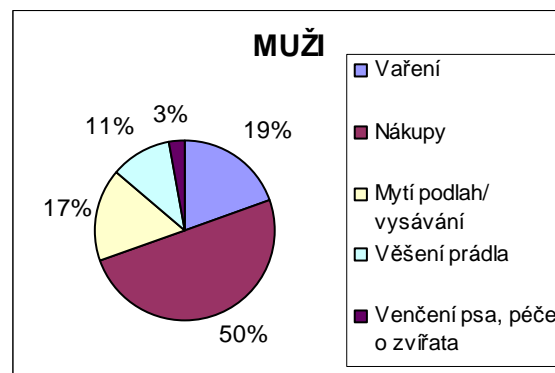
GRAF 14.2



GRAF 14.3



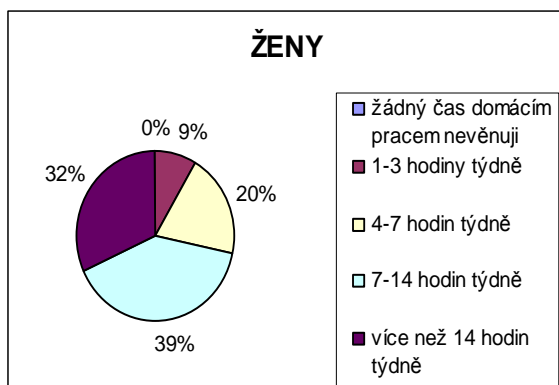
GRAF14.4



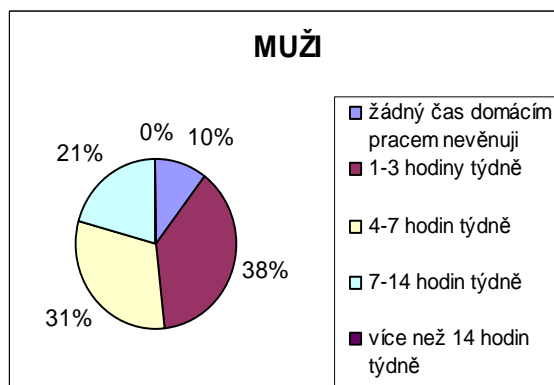
Jako nejčastěji vykonávané společné činnosti jsou uváděny „nákupy“ (ženy 30%, muži 50%) a vaření (ženy 34%, muži 19%).

Otázka č. 15- **Kolik času průměrně věnujete domácím pracem během týdne ?**

GRAF 15.1



GRAF15.2

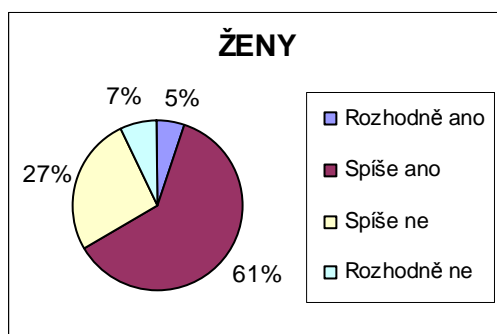


Dle grafu se ženy domácím pracem věnují nejčastěji v rozmezí 7- 14 hodin za týden ( 39% žen). Více než 14 hodin týdně se domácím pracem věnuje 32% žen.

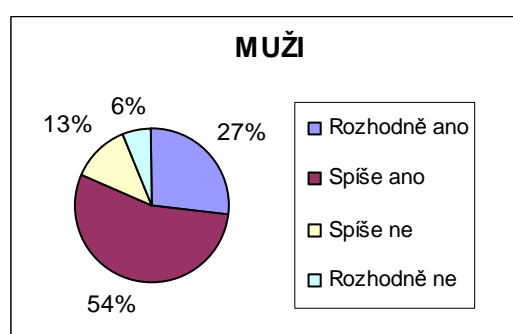
Muži se domácím pracem nejčastěji věnují 1- 3 hodiny týdně (38% mužů). 31% mužů se pracem věnuje 4-7 hodin týdně. Žádný z dotázaných mužů nevedl, že by se domácím pracem věnoval více než 14 hodin týdně.

Otázka č. 16- **Souhlasíte s tvrzením: „Žena je více doma, tudíž se stará o domácnost a úklid.“?**

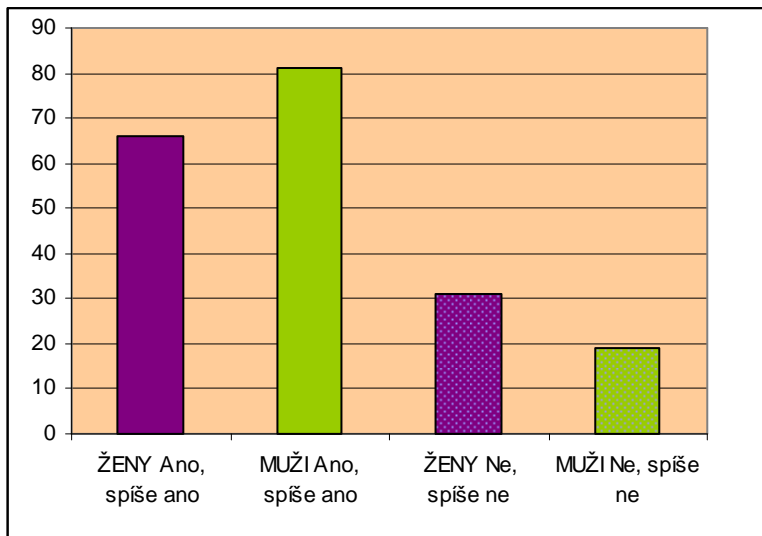
GRAF 16.1



16.2

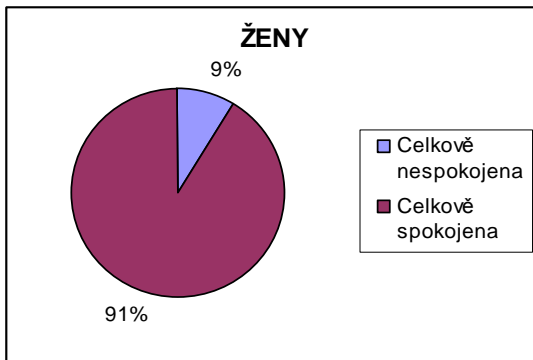


GRAF 16.3

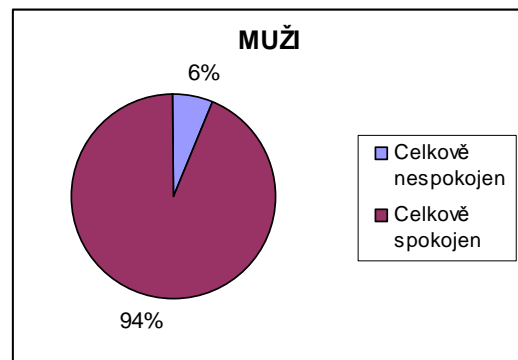


Otázka č. 17- Jste spokojena se svou nynější situací, cítíte se realizována a spokojena jako rodič, partnerka, profesně?

GRAF 17.1

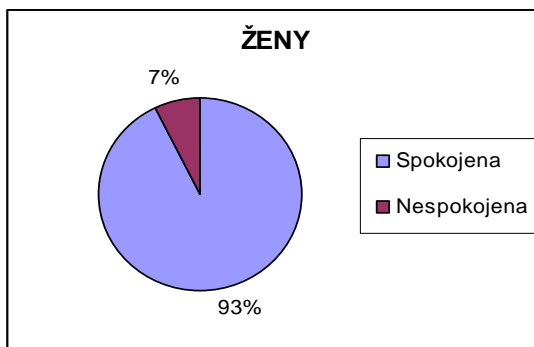


GRAF17.2

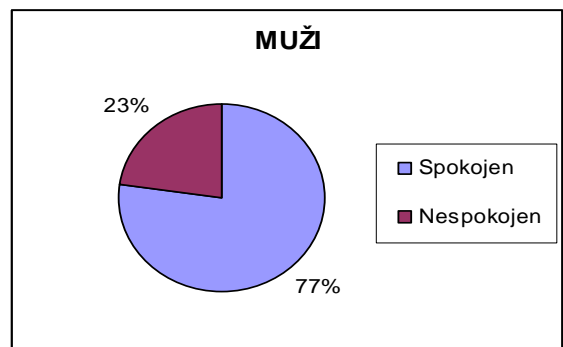


**Spokojen jako rodič:**

GRAF 17.3

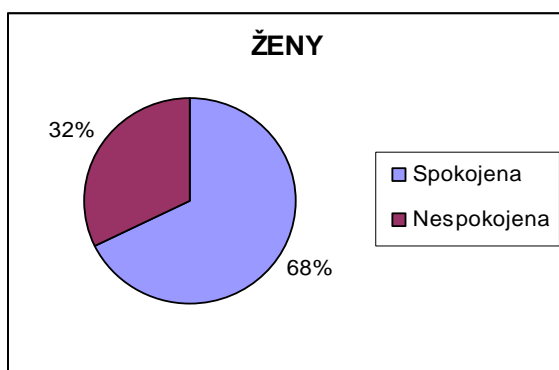


GRAF 17.4

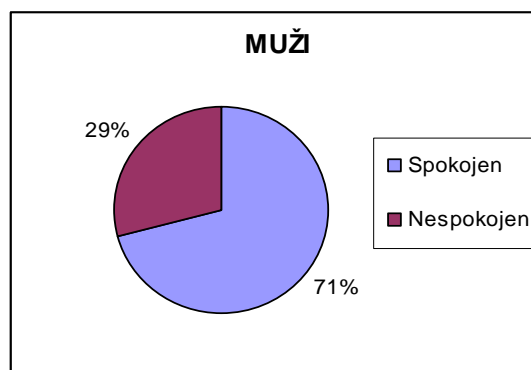


### Spokojen jako partner:

GRAF 17.5

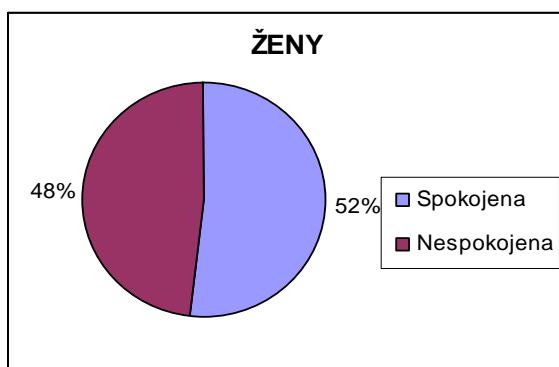


GRAF 17.6

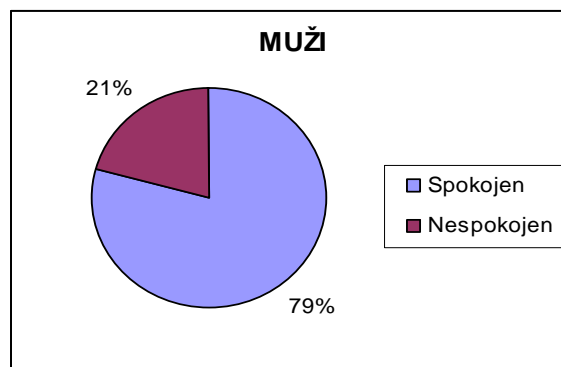


### Spokojen profesně:

GRAF 17.7



GRAF17.8



Obecně na otázku spokojenosti odpovědělo pozitivně 91% žen a 93% mužů.

V otázce rodičovství jsou častěji méně spokojeni muži než ženy. (muži 23%, ženy 7%)

Muži svou nespokojenost uvádějí nejčastěji v souvislosti s nedostatkem času na rodinu, pocitem velké zodpovědnosti a strachem ze selhání. To souvisí i s otázkou ohledně partnerství, kde svou nespokojenost uvedlo 29% mužů a 32% žen. Ženy v této souvislosti uvádějí nejčastěji únavu, stereotyp, nedocnění.

V otázce ohledně profesní spokojenosti, uvádí 79% mužů spokojenost oproti 52% nespokojených žen. Většina žen situaci chápe jako přechodnou, nevadí jim v takové míře, že jejich profesní kariéra je dočasně odsunuta „na druhou kolej“. Avšak mezi důvody, které vedou k nespokojenosti jsou nejčastěji jmenovány obavy z dalšího profesního uplatnění, pozastavené studium a obava z dostudování, nedostatek pracovních míst na poloviční pracovní úvazek a nevhle zaměstnavatelů poskytnout jim flexibilní pracovní dobu.

## 6. SHRnutí POZNATKŮ

Při mém šetření byla potvrzena hypotéza, že ženy ke své roli pečovatelky automaticky přibírají i roli hospodyně. S výrokem: „**Žena je více doma, tudíž se stará o domácnost a úklid.**“ souhlasilo 69% žen a 81% mužů. To potvrzuje, že mimo povinnosti spojené s péčí o dítě je od ženy očekáváno, že se bude starat o domácnost a vykonávat většinu domácích prací. Práce, které ženy i muži uvádějí jako „ženské práce“ jsou nejčastěji: **vaření, praní, žehlení.** Jako „ženskou práci“ uváděli dotazovaní i **péči o dítě**, což poukazuje na to, že výchova dítěte je chápána jako jedna z „ženských“ prací a povinností. Jako práce, které vykonává pouze muž byly nejčastěji uváděny: **drobné opravy v domácnosti, péče o auto, správa financí, vysávání, vynášení odpadu.** Je zřejmé, že v případě „mužských“ prací se nejedná o takové práce, které je potřeba vykonávat pravidelně každý den a s takovou časovou dotací, jako je tomu u „ženských“ prací. Což dokládá i graf č.12 a graf č.15 ve kterém 71% žen odpovědělo, že domácí práce vykonává 1x denně. Čas, po který se ženy věnují této činnosti je v 39% odpovědí doba 7-14 hodin týdně a ve 32% odpovědí ženy uvádí, že těmito pracemi tráví během týdne více než 14 hodin týdně.

Muži se domácím pracem nejčastěji věnují 1- 3 hodiny týdně (38% dotázaných) a 31% se těmito činnostem věnují 7-14 hodin týdně. Denně se domácím pracem věnuje 15% mužů.

Ženy také v 59 % odpovědí uvádějí, že své partnery musí upozorňovat že je potřeba vykonat práci, která se od nich očekává, což je v rozporu s odpověďmi mužů. Z jejich odpovědí vyplývá, že je jejich partnerka upozorňuje pouze ve 13 % případech.

Hypotéza, že si muži ponechávají své volnočasové aktivity i po početí dítěte se v mém šetření nepotvrdila. Dokonce většina mužů (75% dotazovaných mužů oproti 68 % žen) uvádí, že došlo ke změnám volnočasových aktivit a to zejména v jejich četnosti. Většina volnočasových aktivit jsou tráveny s celou rodinou a podléhají jejímu chodu.

Změnu okruhu přátel pociťují více ženy (61% dotázaných) než muži (40% dotázaných). Ženy uvádějí změny okruhu přátel jak v pozitivním smyslu (nové přítelkyně, které mají stejně staré děti s nimiž tráví volný čas, vyměňují si zkušenosti atd.), tak i v negativním smyslu (nemožnost se vídat s přáteli v takové intenzitě jako dříve, ztráta společného tématu atd.)

Čas, který muži tráví společně s dětmi o samotě během dne o víkendu je dle mého šetření v 63% případů 0-1 hodina. Ženy ve 47% odpovědí uvádějí, že o víkendu s dětmi sami tráví více než 4 hodiny denně. Tímto se potvrzuje hypotéza, že ženy se dětem více věnují i v čase, kdy muž není v zaměstnání.

Mé šetření potvrzuje, že v české společnosti jsou stále zakořeněné genderové stereotypy, které se ve velké míře odrážejí v dělbě domácích prací. Jelikož jsem šetření prováděla v mladých rodinách, kdy se věk respondentů pohyboval v rozmezí nejčastěji 24- 35 let, šetření dokládá, že vzorce tradičního chápání dělby mužských a ženských rolí je přebíráno i mladou generací.

## ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, do jaké míry je v české společnosti zakořeněné tradiční vnímání mužských a ženských rolí. Chtěla jsem zmapovat jednotlivé názorové proudy, které v současnosti ovlivňují genderovou problematiku v České republice.

Výzkumná data jsem získala pomocí dotazníků od celkem 104 respondentů- 56 žen a 48 mužů. Tento vzorek jsem nejdříve rozdělila podle pohlaví a dotazovala se každé skupiny zvlášť. Poté jsem porovnávala odpovědi obou skupin mezi sebou.

Z hypotéz, které jsem si stanovila se mi tři potvrdily a jedna vyvrátila. Zjistila jsem, že v české společnosti jsou stále do značné míry zažitá tradiční vzorce vnímání mužských a ženských rolí. Pozvolna však dochází ke změnám a proměnám těchto zažitých stereotypů v podobě mužů na rodičovské dovolené atd.

Ačkoli se genderová problematika stává stále populárnější, nejméně čitelné změny jsou právě v nezákladnější společenské jednotce, a to rodině (dělbna práce mezi partnery, vztah muže a ženy atd.)

## SEZNAM LITERATURY:

KARSTEN, H.: *Ženy- muži*, Portál, Praha 2006

KOPECKÁ, M. *Společnost mužů a žen z aspektu gender, sborník studií*, Open Society Fund Praha 1999

KRÁLÍKOVÁ, A.: *Women in the Czech Republic in 2008*, Friedrich Ebert Stiftung 6/2008

KŘÍŽÍKOVÁ, A., PAVLICA K.: *Management genderových vztahů*, Management Press Praha 2004

MAREŠ, P., POTOČNÝ, T.: *Modernizace a česká rodina*, Barrister Principal, Brno 2003

NEŠPOROVÁ, O.: *Harmonizace rodiny a zaměstnání- rodiny s otci na rodičovské dovolené*, VÚPSV Praha 2005

OAKLEYOVÁ, A.: *Pohlaví, gender a společnost*, Portál 2000

OATES- INDRUCHOVÁ, L.: *Discourses of gender in pre- and post 1989 czech culture*, Pardubice 2002

TUČEK, M. a kolektiv.: *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: SoÚ 1998

VODÁKOVÁ, A.: *Rod ženský*, Sociologické nakladatelství, Praha 2003

BIERZOVÁ, J.: *Rozdělení domácích prací s dětmi*, Gender/rovné příležitosti/ výzkum, ročník 7, číslo 1/2006

### **Internetové stránky:**

FÓRUM 50 %, Centrum pro výzkum veřejného mínění, dostupné na:

[http://www.zenyamedia.cz/clanky/zeny-nejen-v-mediich/verejnost-souhlasi-s-tim\\_-ze-zeny-v-politice-chybi\\_-kvoty-ale-prilis-nepodporuje](http://www.zenyamedia.cz/clanky/zeny-nejen-v-mediich/verejnost-souhlasi-s-tim_-ze-zeny-v-politice-chybi_-kvoty-ale-prilis-nepodporuje)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Podíly zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy podle hlavních tříd KZAM a pohlaví*, dostupné na:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C10035FAA3/\\$File/310909A01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C10035FAA3/$File/310909A01.pdf)

MAŘÍKOVÁ, H.: *Pozice muže v současné (nejen české) rodině*, 2004

<http://www.feminismus.cz/download/marikovatext.doc>

E-POLIS, Internetový politologický časopis e- Polis: *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku*, dostupné na: <http://www.e-polis.cz/sociologie/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

MEDIA PROJEKT, Media projekt, data za období od 1. ledna do 30. června 2008 dostupné

na: <http://www.ringier.cz/scripts/detail.php?id=3487>

JACHANOVÁ- DOLEŽALOVÁ, A.: *Aktivní otcovství napomáhá k harmonizaci celé rodiny*, Gender studies 2006, dostupné též na:

<http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=1919293>

## Příloha č.1.- Dotazník pro ženy

Dobrý den,

jmenuji se Klára Horáková, jsem studentkou sociální pedagogiky na HTF UK. V rámci mé bakalářské práce, kterou píše na téma mužských a ženských rolí v české společnosti, jsem vytvořila dotazník, který Vám tímto předkládám.

Chtěla bych Vás poprosit o spolupráci při jeho vyplňování. Vaše účast bude velmi důležitým příspěvkem do mého výzkumu.

Dotazník je určen ženám na rodičovské dovolené a jejich partnerům, kteří pracují na plný úvazek, vychovávají společně alespoň jedno dítě předškolního věku ve společné a samostatné (jednogenerační) domácnosti. Prosím o vyplnění dotazníku Vámi i Vaším partnerem, partnerkou. Dotazník je zcela anonymní, proto nikde neudávejte své jméno.

**Váš věk:**

**Pohlaví:**

**Nejvyšší dosažené vzdělání:**

### **1. Kolik času trávíte sama s Vaším dítětem/děťmi během pracovního dne?**

Čas, kdy máte dítě/děti na starosti. Patří sem i čas po který se věnujete různým činnostem za přítomnosti dítěte- např. vaření, nákup atd. Počítejte prosím pouze čas, kdy je dítě/děti bdělé a jste s ním samostatně bez Vašeho partnera. V případě, že máte více dětí, počítejte prosím veškerý čas, který trávíte s dětmi- nezáleží, zda se věnujete pouze jednomu ze svých dětí, či všem dohromady. Tyto instrukce platí i pro otázku č.2.

- a) 0-1 hodiny
- b) 2-3 hodiny
- c) 4-7 hodiny
- d) více než 8 hodin za den

### **2. Kolik času trávíte sama s Vaším dítětem/děťmi během dne o víkendu?**

- a) žádný čas během víkendového dne s dítětem/děťmi aktivně netrávím
- b) 0-1 hodiny
- c) 2-3 hodiny
- d) více než 4 hodiny za den

**3. Kolik času trávíte s dítětem/ dětmi aktivně a společně jako rodina během dne o víkendu?**

- a) žádný čas během víkendového dne s dítětem/děťmi aktivně a společně jako rodina netrávíme.
- a) 0-2 hodiny
- b) 3- 5 hodin
- c) 6- 8 hodin
- d) celé víkendy

**4. Je ve Vaší rodině nějaká činnost v péči o dítě, kterou vykonává pravidelně muž? Jaká?**

**5. Je ve Vaší rodině nějaká činnost, kterou muž vykonává nepravidelně.**

(např. vezme dítě na procházku, aby poskytl ženě možnost odpočinku, úklidu aj.)

**6. Kolik času máte během týdne na volnočasové aktivity? (Čas, kdy přenecháte zodpovědnost za Vaše dítě/děti jiné osobě, popř. partnerovi a věnujete se své oblíbené činnosti.)**

- a) žádný
- b) 1-2 hodiny
- c) 3-4 hodiny
- d) více než 5 hodin

**7. Pociťujete změny ve Vašich volnočasových aktivitách na základě počtů Vašeho 1.dítěte?**

<b>ANO</b>	<b>NE</b>
------------	-----------

**8. Jak často trávíte čas pouze se svým partnerem bez dětí mimo domov?**

- a) 1x týdně
- b) 1x za 14 dní
- c) 1x do měsíce
- d) 1x za čtvrt roku
- e) 1x za půl roku a méně

**9. Změnil se okruh Vašich přátel na základě Vašeho rodičovství?**

**10. Pomáhají Vám s výchovou dětí Vaši rodiče, popř. prarodiče? Jakou formou pomoci?**

- a) finanční
- b) pomoc s domácími pracemi
- c) pomoc s hlídáním dítěte
- d) jiná pomoc – jaká? Vypište:

**11. Máte ve Vaší domácnosti práce, které vykonává pouze žena a jiné, které vykonává pouze muž?** (Neznamená to, že partner práci neovládá, jde spíše o to, zda práce je již automaticky oběma partnery přenechána dané osobě. Např. Vyprané prádlo má na starosti žena, která tuto povinnost přijala za svou. Stejně tak její partner tuto práci chápe jako práci jeho partnerky.)

V případě že ano, jmenujte prosím příklady:

Práce, které vykonává žena:

Práce, které vykonává muž:

**12. Jak často Vy sama tyto činnosti vykonáváte?**

- a) 1x denně a více
- b) 2-3x týdně
- c) 1x za týden
- d) S jinou četností (udejte prosím s jakou četností práce vykonáváte.)

**13. Vykonává muž ve Vaší domácnosti práci sám od sebe, nebo ho upozorňujete, že je potřeba práci vykonat?**

- a) sám od sebe
- b) upozorňuji ho

**14. Jsou nějaké domácí činnosti, které vykonáváte jako partneři společně?**

ANO	NE
-----	----

V případě že ANO, jmenujte prosím jaké.

**15. Kolik času průměrně věnujete domácím pracem během týdne?** (Počítejte pouze práce, které vykonáváte Vy sama a to i práce jako vkládání nádobí do myčky, věšení prádla, vytírání, vaření atd.)

- a) žádný čas domácím pracem nevěnuji
- b) 1-3 hodiny týdně
- c) 4-7 hodin týdně
- d) 7-14 hodin týdně
- e) více než 14 hodin týdně

**16. Souhlasíte s tvrzením: „Žena je více doma, tudíž se stará o domácnost a úklid.“?**

ROZHODNĚ ANO	SPIŠE ANO	SPIŠE NE	ROZHODNĚ NE
--------------	-----------	----------	-------------

**17. Jste spokojena se svou nynější situací, cítíte se realizována a spokojena jako rodič, partnerka, profesně?**

**Tímto Vám děkuji za čas, který jste věnovala mému dotazníku.**

**Klára Horáková**

## Příloha č.2- Dotazník pro muže

Dobrý den,

jmenuji se Klára Horáková, jsem studentkou sociální pedagogiky na HTF UK. V rámci mé bakalářské práce, kterou píše na téma mužských a ženských rolí v české společnosti, jsem vytvořila dotazník, který Vám tímto předkládám.

Chtěla bych Vás poprosit o spolupráci při jeho vyplňování. Vaše účast bude velmi důležitým příspěvkem do mého výzkumu.

Dotazník je určen ženám na rodičovské dovolené a jejich partnerům, kteří pracují na plný úvazek, vychovávají společně alespoň jedno dítě předškolního věku ve společné a samostatné (jednogenerační) domácnosti. Prosím o vyplnění dotazníku Vámi i Vaším partnerem, partnerkou. Dotazník je zcela anonymní, proto nikde neudávejte své jméno.

**Váš věk:**

**Pohlaví:**

**Nejvyšší dosažené vzdělání:**

### **1. Kolik času trávíte sám s Vaším dítětem/děťmi během pracovního dne?**

Čas, kdy máte dítě/děti na starosti. Patří sem i čas po který se věnujete různým činnostem za přítomnosti dítěte- např. vaření, nákup atd. Počítejte prosím pouze čas, kdy je dítě/děti bdělé a jste s ním samostatně bez Vašeho partnera. V případě, že máte více dětí, počítejte prosím veškerý čas, který trávíte s dětmi- nezáleží, zda se věnujete pouze jednomu ze svých dětí, či všem dohromady. Tyto instrukce platí i pro otázku č.2.

- a) 0-1 hodiny
- b) 2-3 hodiny
- c) 4-7 hodiny
- d) více než 8 hodin za den

### **2. Kolik času trávíte sám s Vaším dítětem/děťmi během dne o víkendu?**

- a) žádný čas během víkendového dne s dítětem/děťmi aktivně netrávím
- b) 0-1 hodiny
- c) 2-3 hodiny
- d) více než 4 hodiny za den

**3. Kolik času trávíte s dítětem/ dětmi aktivně a společně jako rodina během dne o víkendu?**

- a) žádný čas během víkendového dne s dítětem/děťmi aktivně a společně jako rodina netrávíme.
- a) 0-2 hodiny
- b) 3- 5 hodin
- c) 6- 8 hodin
- d) celé víkendy

**4. Je ve Vaší rodině nějaká činnost v péči o dítě, kterou vykonává pravidelně muž? Jaká?**

**5. Je ve Vaší rodině nějaká činnost, kterou muž vykonává nepravidelně.**

(např. vezme dítě na procházku, aby poskytl ženě možnost odpočinku, úklidu aj.)

**6. Kolik času máte během týdne na volnočasové aktivity? (Čas, kdy přenecháte zodpovědnost za Vaše dítě/děti jiné osobě, popř. partnerovi a věnujete se své oblíbené činnosti.)**

- e) žádný
- f) 1-2 hodiny
- g) 3-4 hodiny
- h) více než 5 hodin

**7. Pociťujete změny ve Vašich volnočasových aktivitách na základě počtů Vašeho 1.dítěte?**

<b>ANO</b>	<b>NE</b>
------------	-----------

**8. Jak často trávíte čas pouze se svým partnerem bez dětí mimo domov?**

- f) 1x týdně
- g) 1x za 14 dní
- h) 1x do měsíce
- i) 1x za čtvrt roku
- j) 1x za půl roku a méně

**9. Změnil se okruh Vašich přátel na základě Vašeho rodičovství?**

**10. Pomáhají Vám s výchovou dětí Vaši rodiče, popř. prarodiče? Jakou formou pomoci?**

- e) finanční
- f) pomoc s domácími pracemi
- g) pomoc s hlídáním dítěte
- h) jiná pomoc – jaká? Vypište:

**11. Máte ve Vaší domácnosti práce, které vykonává pouze žena a jiné, které vykonává pouze muž?** (Neznamená to, že partner práci neovládá, jde spíše o to, zda práce je již automaticky oběma partnery přenechána dané osobě. Např. Vyprané prádlo má na starosti žena, která tuto povinnost přijala za svou. Stejně tak její partner tuto práci chápe jako práci jeho partnerky.)

V případě že ano, jmenujte prosím příklady:

Práce, které vykonává žena:

Práce, které vykonává muž:

**12. Jak často Vy sám tyto činnosti vykonáváte?**

- e) 1x denně a více
- f) 2-3x týdně
- g) 1x za týden
- h) S jinou četností (udejte prosím s jakou četností práce vykonáváte.)

**13. Vykonáváte ve Vaší domácnosti práci sám od sebe, nebo Vás upozorňuje partnerka, že je potřeba práci vykonat?**

- c) sám od sebe
- d) upozorňuje mě partnerka

**14. Jsou nějaké domácí činnosti, které vykonáváte jako partneři společně?**

ANO	NE
-----	----

V případě že ANO, jmenujte prosím jaké.

**15. Kolik času průměrně věnujete domácím pracem během týdne?** (Počítejte pouze práce, které vykonáváte Vy sama a to i práce jako vkládání nádobí do myčky, věšení prádla, vytírání, vaření atd.)

- f) žádný čas domácím pracem nevěnuji
- g) 1-3 hodiny týdně
- h) 4-7 hodin týdně
- i) 7-14 hodin týdně
- j) více než 14 hodin týdně

**16. Souhlasíte s tvrzením: „Žena je více doma, tudíž se stará o domácnost a úklid.“?**

ROZHODNĚ ANO	SPIŠE ANO	SPIŠE NE	ROZHODNĚ NE
--------------	-----------	----------	-------------

**17. Jste spokojena se svou nynější situací, cítíte se realizován a spokojen jako rodič, partner, profesně?**

**Tímto Vám děkuji za čas, který jste věnoval mému dotazníku.**

**Klára Horáková**

## **SUMMARY**

The aim of my bachelor's thesis was to research in how strong are the foundations of traditional understanding of the male and the female role in The Czech Republic. I wanted to explore several opinion trends which are influencing the gender topic in The Czech Republic now.

I gathered the research data through questionnaires from 104 respondents – 56 women and 48 men. At first I distributed this question from according to the gender and asked each of the groups separately. After that I compared the answers of both groups.

Three of the hypotheses I started from were verified, one was refuted. I discovered that in Czech society traditional patterns of the understanding of the male and the female role are still very common. However very slowly these stereotypes are changing due to a bigger activity of men in the father role as well as men on parental holiday etc.

Even if the gender topic is starting to be more and more popular, the field where the behaviour patterns change the least is the family ( division of the work in between the partners, the relationship between man and woman etc. )